

ΕΤΟΣ Α'. ΤΕΥΧ. Γ'. ΕΝ ΜΙΤΥΛΗΝΗ. 30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1879.

Ἄλλ' ἔστι χαλεπὸν λέγειν περὶ ὅτουσιν
μαθήματος, ὡς οὐ γρή μανθάνειν πάντα
γάρ ἐπίσασθαι ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι. Πλά-
των Λάχ. 182. Ε.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ.

(Καλολογία)

Περὶ γέλωτος, μειδιάματος καὶ γελοίου.

Γέλως, μειδιάμα καὶ γελοῖον εἶνε ὄροι, οἵ-
τινες κατετάραξαν τὴν κεφαλὴν τῶν Ἀνθρωπολόγων καὶ
Καλολόγων (Aesthetiker). Ἡμεῖς σημειοῦμεν καθόλου
περὶ αὐτῶν τὰ ἐξῆς. Ὁ Γέλως εἶνε ἰδιορρυής τις κλο-
νισμὸς τοῦ σώματος, τὸν ὁποῖον δύναται νὰ ὀνομά-
σῃ τις καὶ ὀργανικὸν γαργαλισμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον πρό-
σωπον, λάρυγξ, στήθος καὶ κάτω κοιλία εἶνε ἐνεργά,
ὥστε συνήθως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον γίνεται ἀκου-
στός εἰς αὐτὸν λιγυρὸς τις ἤχος. Ἄλλ' ὁμως αὕτη

ἡ κίνησις δὲν εἶνε πάντοτε ἐστραμμένη τόσον πρὸς τὸ ἐξωτερικόν, ὥστε νὰ γίνηται αἰσθητὴ εἰς τὴν ἀκοήν. Εἰμπορεῖ νὰ ᾔη ἐστραμμένη μᾶλλον πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ὥστε μόνον δι' ἐλαφρᾶς τινος διαστροφῆς τῶν μυόων τοῦ προσώπου, πρὸ πάντων πέριξ τοῦ στόματος, νὰ γίνηται καταφανής. Ὀνομάζεται δὲ τότε ἀπλοῦν μειδιάμα, τρόπον τινὰ ἡμισυς, σύννους οὕτως εἰπεῖν γέλως. Ἄν καὶ ὁ γέλως λοιπὸν καθόλου (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ μειδιάματος), ὡς ἐξωτερικόν φαινόμενον, ᾔη μόνον σωματικὴ κίνησις, προϋποθέτει ὅμως αὕτη ἄλλην πνευματικὴν, εἶδος τι ἐσωτερικῆς μεταβολῆς, δι' ἧς γεννᾶται ἐκείνη ἡ ἐξωτερικὴ. Ποῦ συνίσταται ὅμως αὕτη ἡ ἐσωτερικὴ κίνησις; Τίς ὁ λόγος, ὅτι πράγματά τινα μᾶς φαίνονται γελοῖα, καὶ διὰ τοῦτο γελῶμεν καὶ μειδιῶμεν δι' αὐτά. Περὶ τούτου ὑπάρχουσι διάφοροι γινῶμαι. Ὁ Κάντιος (Kritik der Urtheilskraft σελ. 225. 2ας ἐκδ.) λέγει, ὅτι γέλως εἶνε ἀψιθυμία (affect), ἣτις ἐξ αἰφνιδίου μεταβολῆς μετεώρου τινός καταδοκίας μηδενίζεται. Ἐκ τούτου ᾔθελε συμπεράνει τις, ὅτι καὶ γελοῖον εἶνε ἕτι αἰφνιδίως μηδενίζει τὴν μετέωρον ἡμῶν καταδοκίαν. Ἄλλὰ δὲν ἔχει οὕτω τὸ πρᾶγμα. Διότι ἀρνήσις καὶ ἀπόρριψις ἐκλιπαρήσεώς τινος, ἢ μετὰ μακρὰν προσδοκίαν φθάσασα εἶδησις περὶ ἀποτυχίας ἐμπορικοῦ τινος θεωρήματος (speculation) δύναται μὲν στιγματιῶς νὰ μηδενίσῃ τὴν μετέωρον καταδοκίαν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐρεθίσῃ ἡμᾶς εἰς γέλωτα. Τοῦναντίον δύναται τι νὰ ᾔη νὲ γελοῖον χωρὶς ἢ προσδοκία ἡμῶν πρῶτον μὲν νὰ μετωρισθῇ, ἔπειτα δ' αἰφνιδίως νὰ διαλυθῇ εἰς τὸ μηδέν, καθὼς, ἂν τις μετὰ γνωστὴν ἀπὸ πολλῆς μεταιότητα εὐγενοποιῆται. Εὐλόγως λοιπὸν ὁ Φίχτερος (Vorschule der Aesthetik σελ. 141) ἀποβρίπτει τοῦτον τὸν ὀρισμὸν, χωρὶς ὅμως νὰ δώσῃ ἄλλον καλῆτερον.

Διότι, ὅταν θεωρῇ οὗτος τὸ γελοῖον ὡς ἀντίθετον τοῦ ὑψηλοῦ, καὶ ἐπομένως ὡς τι ἀπείρως μικρόν (σελ. 143) ἢ ὡς αἰσθητὴν ἀπειρον ἀνοησίαν, ἐπομένως ὀρίζῃ αὐτὸ ὡς τὸ ἐλάχιστον, τὸ ὁποῖον ἀντιτάσσει εἰς τὸ ὑψηλὸν ὡς τὸ μέγιστον, δύναται μὲν ἴσως νὰ ἐφαρμοσθῇ τοῦτο εἰς τὴν παρομοίωσιν τῆς ὀπισθεν κορυφῆς ὄρους ἀνατελλούσης σελήνης μὲ λευκὸν νυκτικὸν πηλῖον (σκούφιαν), ἢ εἰς τὴν ἀναφερομένην εἰκόνα, ὅπου ὁ μὲν Ἰησοῦς παριστάνεται κρεμάμενος εἰς τὸν σταυρόν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι στρατιῶται καθήμενοι εἰς τοὺς πόδας τῶν καὶ παίζοντες χαρτίᾳ ἢ καπνίζοντες νικητιανήν· ἀλλ' εἰς μυρίας ἄλλας περιστάσεις δὲν εὐρίσκεται τιαύτη ἀντίθεσις, ἂν καὶ εἰμπορῶμεν ἐπίσης νὰ κινήσωμεν εἰς γέλωτα, καθὼς, ἂν ἐπὶ εἰκόνας, ἣτις παριστάνει τὴν ἀλωσιν τῆς Τροίας, ἢ πόλις προσβάλλεται μὲ βόμβας ἢ χειροβομβίδας (Grenades). Ἐνταῦθα ἐνυπάρχει τὸ γελοῖον, καθὼς ἕκαστος τὸ βλέπει, εἰς τὸν ἀναχρονισμόν ἢ εἰς τὴν ἀκαιρον παράταξιν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα χρονολογικῶς ἀπέχουσι πολὺ ἀπ' ἀλλήλων· διότι νεωτέρα πολιορκία οὕτω παριστανομένη δὲν ᾔθελε φανῆ εἰς κανένα γελοῖον. Προσέτι καὶ ἐλάχιστόν τι δύναται νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὸ ὑψηλὸν ὡς τὸ μέγιστον, χωρὶς νὰ εὐρίσκωμεν εἰς τὴν ἀντίθεσιν ταύτην, οὐδὲ τὸ παραμικρόν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς γελοῖον. Ὅταν π.χ. ἀντιτάσσεται ἡ εὐγενὴς ἀφειδία ἢ θυσία ἑαυτοῦ εἰς τὴν χαμερπεστάτην ἰδιωτέλειαν, τοῦτο διεγείρει εἰς ἡμᾶς μᾶλλον ἀηδίαν ἢ γέλωτα. Καὶ οὐδεὶς τῶν περιηγητῶν ἴσως ἐν Αἰγύπτῳ ἐκινήθη εἰς γέλωτα, βλέπων τὰς μικρὰς πλησίον τῶν μεγάλων πυραμίδων. Ἐπιτείνουσι μᾶλλον ἐκεῖνα τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποῖαν ἢ ἄφισ τούτων προξενεῖ, ὡς ὑψηλοῦ ἀντικειμένου. Καὶ οἱ δύο λοιπὸν ὀρισμοὶ τοῦ γελοίου εἶνε ἐλλιπεῖς, ἐπειδὴ ἐξ ἐνός μὲν μέρους εἶνε πάρα πλα-

τεις, ἐξ ἄλλου δὲ πάρα στενοί. Διότι ἐφαρμόζονται εἰς πολλά, τὰ ὅποια δὲν εἶνε γελοῖα, εἰς πολλά δ' ἔσως ὄχι, τὰ ὅποια εἶνε γελοῖα. Κάλλιον ἤθελον πράξει εἰ Καλολόγει, ἂν ἠκολούθουν εἰς τοῦτο τὰ ἴχνη τοῦ Ἀριστοτέλους (Ποιητ. κεφ. 6. § 1. ἐκδόσ. τῶν δύο Γεφυρ.)· διότι οὗτος κάμνει τὴν παρατήρησιν, ὅτι τὸ γελοῖον εἶνε 1) ἀμάρτημά τι καὶ αἰσχος καὶ 2) ὅτι εἶνε ἀνώδυνον καὶ ὄχι φαρτικόν, σφάλμα δηλ. ἢ ἀτόπημα, ἀλλ' ὄχι ἀλγεινόν καὶ ὀλέθριον. Ἀλλὰ δὲν πρέπει τις νὰ λησμονήσῃ, ὅτι τὸ ἀτόπημα τοῦτο δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἦνε πάντοτε πραγματικόν, ἀλλ' ὅτι δύναται νὰ ἦνε καὶ φαινόμενον ἢ κατὰ φαντασίαν. Διότι τὸ γελοῖον εἶνε τι σχετικόν. Ἀκολουθεῖ συμμορφούμενον τὰ ἄτομα καὶ τὰς ἐξ ὑποκειμένου αὐτῶν διαθέσεις καὶ καταστάσεις. Ὁ ἄπλοῦς καὶ ἀκαλλιέργητος ἄνθρωπος δύναται περὶ πολλῶν νὰ ξεκαρδισθῇ γελῶν, ἐνῶ ὁ φρόνιμος καὶ καλλιεργημένος οὐδὲ μειδιᾷ κἂν. Καὶ τὰνάπαλιν πολλά δύναται νὰ κινήσωσι τοῦτον εἰς γέλωτα ἢ μειδιάμα, τὰ ὅποια οὐδὲ διαστρέφουσι κἂν τὸ πρόσωπον ἐκείνου. Ἡ αὐτὴ σχέση ἐστὶν ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τοῦ παιδρῶ καὶ εὐθύμου καὶ τοῦ σκυθρωποῦ καὶ βαρυνθέντος τὴν ζωὴν ἀνθρώπου. Ἐνῶ ὁ πρῶτος ὡς ὁ Δημόκριτος γελᾷ διὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ὁ ἄλλος ὡς ὁ Ἡράκλειτος κλαίει καὶ θρηνεῖ δι' αὐτά. Ὡστε δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι κυρίως τίποτε δὲν εἶνε γελοῖον, ἀλλ' ὅτι γίνεται τι τοιοῦτον διὰ τινος περιστάσεις καὶ σχέσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀντιλαμβανόμεθα αὐτὸ οὕτως, ὥστε μᾶς κινεῖ εἰς γέλωτα ἢ μειδιάμα. Ὅθεν τὸ γελοῖον δὲν εἶνε ἢ λυδία λίθος τοῦ ἀληθοῦς καὶ ἀγαθοῦ, ὡς πολλοὶ διίσχυρίσθησαν. Διότι ἀστεία κεφαλὴ εἰμπορεῖ νὰ κάμῃ ὅλα (καὶ τὰ ἱερώτατα) γελοῖα, ἂν μόνον εἰξεύ-

ρη νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰ τὴν μορφήν τοῦ ἀπρεποῦς καὶ ἀτόπου.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀριστοτέλης μετὰ πολλῆς περισκέψεως προσθέτει καὶ τὸν δεύτερον χαρακτήρα. Ἐπειδὴ, ὅτι μετὰ ἀλγους αἰσθανόμεθα ἢ φέρει ὀλεθρον, παύει νὰ ἦνε γελοῖον, ἐκτὸς ἂν τις μόνον ἐξ ἐπιχειρηματικῆς γελᾷ, ὅτε ὁ γέλωσ εὐλόγως καλεῖται κακοήθης. Καὶ ὁ κάλλιστος δὲ ἄνθρωπος θέλει θεωρήσῃ, ὡς γελοῖον, ἂν ὑπερβολῇ καλλωπιστῆς καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνασπώμενος ἐξ ἀπροσεξίας ὀλισθήσῃ καὶ πέσῃ πρὸς μὲτα εἰς τὴν λάσπην. Ἄν ὅμως οὗτος ἐκτὸς τούτου ἤθελε θραύσει τὸν βραχίονα ἢ τὸ σκέλος, τότε ὁ γέλωσ ἐξάπαντος ἤθελε παύσει. Διὰ τοῦτο δὲν γελῶμεν καὶ εἰς τὴν πτώσιν τοῦ παιδίου. Διότι ἀμέσως συλλογίζομεθα τὴν βλάβην, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ πάθῃ, καὶ γνωρίζομεν, ὅτι τὰ παιδιά καὶ ἀπρόσεκτα εἶνε καὶ τὸ βῆδισμα ἄστατον ἔχουσι. Ἐκ τούτων ὅμως πηγάζει καὶ τρίτος ἄλλος χαρακτήρ, τὸν ὁποῖον παρέλειψεν ὁ Ἀριστοτέλης, ὥστε ὁ ὅρισμός αὐτοῦ εἶνε ἀτελής καὶ πιθανῶς διὰ ταύτην τὴν ἀτέλειαν καὶ ἀπερρίφθη. Διότι πρέπει διὰ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἀπρεποῦς καὶ ἀτόπου νὰ ἐξαφνισθῶμεν, διὰ νὰ ἦνε τὸ πᾶγμα γελοῖον. Ἄν περιμένωμεν αὐτό, ἂν βλέπωμεν αὐτὸ πρὸ πολλοῦ ἐρχόμενον, καὶ ἡμεθα συνειθισμένον εἰς τοῦτο, δὲν δύναται πλέον νὰ μᾶς ἐρεθίσῃ πνευματικῶς, ὥστε νὰ δηλοῦται ὁ ἐρεθισμός οὗτος διὰ τῆς σωματικῆς ἐκείνης κινήσεως, τὴν ὁποίαν καλοῦμεν γέλωτα ἢ μειδιάμα. Διὸ καὶ δὲν θεωρεῖ τις τετριμμένους ἀστεϊσμούς ἢ κοινὰ ἀνέχοντα ὡς γελοῖα. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξηγεῖται διὰ τί ἐντροπέμεθα, ἔταν φαινόμεθα εἰς ἄλλους γελοῖοι. Διότι φοβούμεθα, ὅτι εἴπομεν ἢ ἐπράξαμεν τι ἀπρεπὲς ἢ ἀτοπον. Τὸ γελᾶν μετὰ τῶν γελῶντων εἶγε τότε τὸ κάλλιστον μέσον νὰ ἐξέλθῃ τις τῆς ἀμη-

χανίας, διότι οὕτως ὑφούται τις τρόπον τινὰ ὑπεράνω ἑαυτοῦ. Ἐκ τούτου δὲ κατανοεῖται διατι ἡ σάτυρα κάμνει πολλὴν χρῆσιν τοῦ γελοίου καὶ εἶνε ἐπιφωτότερα ἢ γελῶσα παρὰ τὴν κολάζουσαν σάτυραν. Διότι ταπεινώνει τὸν κακὸν ἄνθρωπον, ἔστις φαντάζεται ἑαυτὸν συνήθως φρόνιμον, εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἄλλων πολὺ περισσώτερον, ὅταν θεωρῶσιν αὐτὸν ὡς ἀνόητον ἢ ὡς ἄτοπα καὶ ἀπρεπῆ πράττοντα, καὶ ἐπομένως γελῶσι δι' αὐτόν, παρὰ ἂν τὸν νομίζωσι κακοήθη καὶ ἐπομένως μέμφωνται αὐτόν. Εἶνε λοιπὸν συγκεχωρημένον νὰ κάμωμεν χρῆσιν τοῦ γελοίου καὶ ἠθικῶς καὶ χαλολογικῶς. Ὁ δὲ ἐκ νοσώδους ἔξεως σπασμωδικὸς καὶ σαρδώνιος γέλως (εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει καὶ ὁ ἐκ διαρκοῦς γαργαλισμοῦ διεγειρόμενος) εἶνε ἀλλότριος τῆς Φιλοσοφίας. Διότι ὡς σπασμωδικὴ κίνησις ἀνήκει εἰς τὴν Φυσιολογίαν καὶ Παθολογίαν.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

Περὶ σωματικῆς Ἀγωγῆς.

(Συνέχεια Ἰδ. σελ. 52).

Τὰ παιδιά μανθάνουσι νὰ κάθηνται καὶ ἔρπωσιν ἑνωρὶς καὶ νὰ μεταχειρίζωνται τὰς δυνάμεις τῶν πολλῶ καλῆτερον, ἐὰν προσδιορίσωμεν δι' αὐτὰ θέσιν τι νὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ εἰς μικρὸν δίφρον (καθέκλαν) παρὰ ἐὰν φέρωμεν αὐτὰ πάντοτε εἰς τὰς ἀγκάλας ἢ εἰς τὸν κόλπον. Διὰ τοῦ τελευταίου ὄχι μόνον σωματικῶς ἀπομαλθακοῦνται, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς, ἐ-

πειδὴ εὐρίσκονται πάντοτε εἰς παθητικὴν, ἐνῶ ἔπρεπε τοῦναντίον νὰ εὐρίσκωνται εἰς ἐνεργητικὴν θέσιν. Δυσχερέστερον παρὰ τὸ κάθηνται καὶ ἔρπειν εἶνε ἀναμφιβόλως τὸ ἴστασθαι, ἐπειδὴ ἀπαιτεῖ πολὺν κόπον καὶ δύναται νὰ ἐπιφέρῃ δικστροφὴν τῶν σκελῶν. Ὁ κίνδυνος, ὅτι τὸ ἔρπειν, ὡς τὸ τέως κινήσεως μέσον, δύναται νὰ βραδύνῃ τὸ περιπατεῖν, εἶνε ἀσήμαντος, ἐπειδὴ τὰ παιδιά ἅμα δύνωνται, εὐρίσκουσι τόσῃν ἡδονὴν εἰς αὐτό, ὥστε ὁ κίνδυνος τῆς πτώσεως διόλου δὲν τὰ ἐκφοβίζει. Μόνον ἀνόητοι τιθηναὶ διὰ φωνῶν περιδεῶν ἢ σχελιαστικῆς συμπαθείας ἄλλοτε ἐνέπνεον εἰς αὐτὰ δειλίαν. Ὅστις θέλει ν' ἀπομακρύνῃ ἀληθεῖς κινδύνους, οὗτος δύναται ἐπὶ ὄμαλῶ ἐδάφους ν' ἀφήσῃ αὐτὰ νὰ δοκιμάζωσι τὴν ἐπιτηδειότητά των. Μικρὸν πρόσκομμα τοῦ θηλαμινοῦ ἀπομακρύνει πολλὰς καὶ σκληροτέρας πτώσεις ἀπὸ τοὺς παῖδας καὶ τοὺς νεανίσκους.

Τὸ παιδίον καθὼς περιπατεῖ, οὕτω καὶ τρέχει. Πρέπει νὰ ὑποστηρίξῃ ταχέως τὸ προνευκὸς σῶμά του, διὰ νὰ μὴ χάνῃ τὴν ἰσορροπίαν. Διὸ καὶ παιδιά ἔχοντα παχύτερον τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἀρχίζουσι νὰ τρέχωσι βραδύτερον. Ὅτι εἰ γονεῖς διὰ τοῦτον τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως, δι' οὗ τὰ παιδιά ἀποκτῶσι τὸ διακρίνον αὐτὰ τῶν ἀλόγων ζῶων σωματικὸν προτέρημα, χαίρουσι, εἶνε φυσικώτατον. Δὲν πρέπει ὅμως διὰ τοῦτο καὶ νὰ ἐπισπεύδωσιν αὐτὸ προλαμβάνοντες διὰ τεχνικῶν μέσων τὴν φύσιν. Ἀρκεῖ, ἂν περὶ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους γίνωσι τὰ πρὸς τοῦτο πρῶτα δοκίμια. Ἡ μακρὰ χειραγωγία διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς εἶνε ἐπικίνδυνος, διότι δύναται εὐκόλως νὰ ἐξαθρωθῇ ὁ βραχίων, καὶ διότι κρέμαται εἰς τὸ ἐν πλάγιον μόνον τὸ σῶμα. Τὰ εἰς τοῦτο μηχανικὰ ὄργανα, αἱ λεγόμεναι στρατοῦλαι, συνθλίβουσι τὸ

στηθος ἢ ἐκφοβίζουσι τὰ παιδιά διὰ τῆς αἰφνηδίου ὀλιγοθίσεως. Καὶ Κρατητῆρες (Lisières) δὲ πρέπει μόνον κατ' ἀρχῆς μὲ περίσκεψιν νὰ συγχωρῶνται· διότι πρέπει καὶ διὰ τὰ ἠλικιωμένα παιδιά, τὰ ὅποια χειραγωγῶσι τὰ μικρά, νὰ ληθῆ φροντίς, ὥστε νὰ μὴ ἦνε ἀδιακόπως σκυπτά. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ θηλαμινοῦ.

Ἄφροῦ δὲ τὸ παιδίον ἀπομακρυνθῆ καὶ ἀποσυνήθισθ τὸ μητρικὸν στήθος, αἱ τροφαὶ δὲν προσδιορίζονται πλέον διὰ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἀφίνονται εἰς τὴν ἐλευθέρην ἐκλογὴν. Ἄλλ' οὐδὲν ἴσως ἔχει τοσαύτην ἰσχὺν ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος, ὅσον ἡ ἐκλογὴ καὶ τὸ μέτρον τῆς τροφῆς. Συνηθίζει μὲν καλῶς εἰς ὅλα τὰ κλίματα, οὕτω καὶ εἰς ὅλα τὰ βρώματα ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὄχι καὶ χωρὶς σημαντικὴν ἀλλοίωσιν εἰς τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος καὶ μάλιστα μετὰ πολλὰς γενεάς.

Ἡ τροφή τῶν παιδίων πρέπει ὀρμωμένη ἐκ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς ἀρχῆς, νὰ τελειῶνῃ εἰς τὰς κατὰ τόπον συνήθειας τῶν ἐνηλίκων ὡς ἔσχατον βαθμὸν αὐτῆς. Ἡ βαθμολογία αὕτη πρέπει ν' ἀκολουθῆ τὴν κατὰ μικρὸν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τῶν ὀργάνων τῆς θρέψεως. Μετὰ τὸ μητρικὸν λοιπὸν γάλα ἔρχεται ἡ ῥευσή καὶ πολτώδης, ἢ γλυκεῖα μᾶλλον παρὰ ἡ ὀξεῖα καὶ δριμεῖα τροφή. Δὲν πρέπει προσέτι νὰ προσφέρωμεν εἰς τὰ παιδιά, καὶ μάλιστα μὲ βίαν, τὰ εἰς τοὺς ἠλικιωμένους τοσοῦτον προσφιλή κεντητικά (riquants). Τὰ παιδιά ἢ κατὰ μίμησιν, ἢ ἀπλῶς ἀπὸ εἰδός τι γενναιότητος, προτιμῶσι καρυκευμένα, ὀξεῖα, πικρά, ἐνίοτε καὶ μεθυστικὰ ποτά, ἀλλὰ πρὸς βλάβην των. Ὁ γαργαλισμὸς οὗτος τοῦ οὐρανίσκου σιμὰ τῶν σωματικῶν φέρει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἠθικὰς βλάβας. Πρὸς ἀποφυγὴν λοιπὸν τούτων τῶν κακῶν πρέπει ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς νὰ γίνῃ διάκρισις με-

ταξὺ φαγητῶν τῶν παιδίων καὶ τῶν ἠλικιωμένων, καὶ τότε ταῦτα δὲν ἤθελον τολμήσει νὰ ζητήσωσι νὰ πίνωσιν οἶνον, ἢ νὰ φάγωσι ταριχευτά, καπνιστὰ κ.τ.λ. Ἄλλὰ πολλοὶ μόνον κατὰ τὸν τρόπον των διορθῶνους τὴν γεῦσιν τῶν παιδίων. Ἔως καὶ Παιδαγωγοὶ διίσχυρίζονται ἐναντίον τῆς πείρας, ὅτι ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος νὰ προφυλάξῃ τις τὰ παιδιά ἀπὸ τὴν ἀκρᾶσίαν, λαιμαργίαν καὶ λιχνείαν εἶνε νὰ συγχωρῆ εἰς αὐτὰ ὅλας τὰς ἀπολαύσεις τῶν ἠλικιωμένων διὰ τὸν ἐκ τῆς αὐστηραῆς ἀπαγορεύσεως κίνδυνον. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἦτο τοῦτο ψυχολογικῶς ὀρθόν, λόγῳ διαιτητικῆ ἐπρεπε νὰ μᾶς ἐμποδίσωσιν ἀπὸ τοιαύτην ὑπειξιν. Διότι, ὅστις φοβεῖται πολὺ τὴν ἀπαγόρευσιν, ἐπρεπε καὶ νὰ μὴ ἀπαγορεύῃ, ἐπομένως νὰ μὴ ἀνατρέφῃ. Τὸ ἀληθὲς εἶνε, ὅτι ἡ ἀδυναμία καὶ ἀστασία τῶν γονέων καὶ τῶν περιστοιχοῦντων τὰ παιδιά περιβάλλει ὅλας τὰς μὴ καθημερινὰς ἀπολαύσεις τῶν αἰσθήσεων μὲ γαργαλιστικὸν τι θείλητρον, τὸ ὅποσον εἶνε δύσκολον νὰ κατανικηθῆ. Καλῶς ἠγμένα παιδιά σπανίως ζητεῦσι πράγματα ἀπηγορευμένα ἀπὸ τοὺς γονεῖς των. Μέχρι τοῦ ἔκτου ἔτους λοιπὸν κανὲν παιδίον δὲν ἐπρεπε νὰ τρώγῃ (ἢ πολλὰ ὀλίγον) καρυκευμένον ἢ παχὺ κρέας. Ἡ ἄλλως ταχεῖα κίνησις τοῦ αἵματος ἐπιταχύνεται ἔτι μᾶλλον διὰ τοιούτων τροφῶν, ἢ ζωτικὴ δύναμις ἀναλίσχεται εἰς μάτην, καὶ ὅλαι αἱ ἀσθένειαι οὕτως ἀναπτύσσονται μὲ τρόπον ἐπικίνδυνον. Εἰς ταῦτα προστίθενται καὶ τὰ κακά, τὰ ὅποια εἶνε συνέπεια τῶν μὴ ἐπεξεργασμένων δριμέων χυμῶν.

Οὕτως ἔχει καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐρεθίζοντα τὰ νεῦρα φαγητά, τὰ ὅποια μετὰ στιγμιαῖον ἐρεθισμὸν φέρουσι χαλάρωσιν καὶ ἀτονίαν. Καὶ μετὰ τὸ ἔκτον ἔτος ἐπρεπε αὐταὶ αἱ ἐρεθιστικαὶ καὶ αἵματοποιητικαὶ τρο-

φαί κατ' ὀλίγον, καὶ καθ' ὅσον ἤθελον αὐξάνει αἰσθητικὰ δυνάμεις τοῦ παιδίου, νὰ παρεισάγωνται, βραδύτερον μὲν εἰς τὰς πόλεις, πρωϊμώτερον δὲ εἰς τὰς κώμας.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ Β΄.

Εὐσέβιος, ἡ περὶ θρησκευτικῆς διδασκαλίας.

Κ. Τὸν γέροντα ἔκεινον Λευίτην, τὸν ἔχοντα πο-
λιάν τὴν τρίχα καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποτρέμουσαν, εἶδες
χθές, ὦ Δημόφιλε, πῶς παρακύπτων ἐκ τοῦ παρα-
θύρου φιλανθρώπως προσηγόρευεν ἡμᾶς τὴν τοῦ Διο-
κνητηρίου πορευομένους; **Δ.** Λέγεις Εὐσέβιον τὸν Πολυ-
κράτους, ὅστις τὰ τε ἄλλα θεωρεῖται σφόδρα καὶ
θεοσεβῆς ἀνὴρ, καὶ ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ δὲ ἄμβωνος
διδασκαλίᾳ δεινὸς λέγεται ὑπάρξας ἀγορητής. **Κ.** Αὐ-
τὸν τοῦτον, ὦ Δημόφιλε, τῇ ἀληθείᾳ δὲ ὄχι μόνον
ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐν τῇ ἡμετέρα σχολῇ πολυ-
ετοῦς αὐτοῦ θρησκευτικῆς τε καὶ ἄλλης διδασκαλίας
ικανούς καὶ λιάν ἀγαθοὺς ἀπέφερε καρπούς. **Δ.** Καὶ
τί πρὸς ἡμᾶς ὁ ἀνὴρ ἤδη οὗτος, ὦ Καλλιμάχε; **Κ.**
Εὐωχίαν εὐωχούμεθα παρ' αὐτῷ πρὸ τριῶν ἡδὴ ἡμερῶν
οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τοιαύτην, οἷαν σπανίως δύνα-
ταί τις καὶ πολλὰ δαπανήσας νὰ εὐωχηθῇ· φέρω δὲ
ἐν ἑμαυτῷ εἰσέτι τὴν ἡδονὴν τῆς καλῆς ἀπολαύσεως.

Δ. Καὶ ὅμως περὶ τῆς ἄκρας τοῦ ἀνθρώπου τούτου πε-
νίας πολλὰ λέγονται, ὦ Καλλιμάχε. Ἦ μήτοι ἐξ ἐρά-
νου τινὸς ἐγένετο ἡ ἐστίασις; **Κ.** Εὐωχίαν λέγω οὐ-
χι σιτίων καὶ ποτῶν, ὦ Δημόφιλε, ἀλλὰ τὴν ὑπὲρ πολ-
λὰς ἄλλας εὐαρεστωτέραν τε ἅμα καὶ ὠφελιμωτέραν,
τὴν πνευματικὴν τῶν λόγων εὐωχίαν, ἣν ἡμᾶς πάνυ
φιλοφρόνως καὶ εὐεργετικῶς εἰστίασεν ὁ Εὐσέβιος. **Δ.**
Ἐννοῶ ἤδη καὶ μακαρίζω σε ἐπὶ τῇ εὐτυχεῖ ἀπολαύσει·
διότι πολλὰ ἤκουσα περὶ τε τῆς ὀμιλητικότητος καὶ
τῆς πολυμαθείας τοῦ ἀνδρός. Ἦτο δὲ ὁ λόγος περὶ τί-
νος; **Κ.** Περὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἐν γένει τοῦ
Ἑλλ. ἔθνους ἀγωγῆς. **Δ.** Καὶ ὁποῖά τινα ἄρα γε ἔλεγεν
ὁ ἀνὴρ; **Τῇ ἀληθείᾳ** θὰ σοὶ γνωρίζω χάριν οὐ σμι-
κράν, ἂν ἀνακρινῶν ταῦτα καὶ εἰς ἐμέ, ἐφ' ὅσον μέ-
μνησαι, μὲ καταστάσης μέτοχον τῆς ἀπολαύσεως ἐ-
κείνης. **Κ.** Αὐτὸ τοῦτο προτίθεται ἤδη, ὦ Δημόφιλε.
Ἔρχομαι μάλιστα νὰ συνάψω συγχρόνως τὸ νῆμα τῆς
ἀπὸ πολλῶν ἡδὴ ἡμερῶν διακοπείσης συνδιαλέξεως ἡμῶν
εἰς τὸ σημεῖον, ἐνθα κατελίπομεν αὐτήν· ἡ ἐλησμό-
νησας, ὅτι εἶχομεν εἰσέλθῃ εἰς τὸ περὶ τῶν ἐν τῷ σχο-
λείῳ διδασκομένων μαθημάτων; **Δ.** Οὐδόλως· ἐσκεπτό-
μην μάλιστα πάντοτε, ὅτι ἐνταῦθα θὰ μοὶ ἐπιστρέψῃς
τὴν ψῆφον, φίλτατε Καλλιμάχε, καὶ ἐκ προοιμίου ἤ-
δη σοὶ λέγω, ὅτι οἱ μαθηταὶ τοῦ συστήματός σου, καθὰ
πολλοὶ λέγουσι, καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἐν ταῖς ἐξετάσεσι πα-
ρετήρησα, ψιττακίζουσι μὲν πολλὰ ἀνώτερα τῶν δυνά-
μεῶν των πράγματα, καὶ ψάλλουσιν ὀλόκληρον προη-
γιασμένην ἀκολουθίαν, μένοντες ὅμως πολὺ ἐλλιπεῖς
εἰς τε τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γραφὴν καὶ τὴν Ἀριθμητι-
κὴν, τὰ τρία κυριώτατα, ὧν θὰ λάβωσιν ἀνάγκη ἐούθως
ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀγοράζουσιν οὕτω λιάν ἀκριβὰ τὴν μα-
ταιότητα ἐκείνην· ἡ δὲ ἐξήγησις εἶνε εὐκολος.....

Κατὰ τὸ παλαιὸν ὑπὲρ τὰς δύο ὥρας δαπανῶσιν οἱ

μαθηταὶ καθ' ἑκάστην ἀναγινώσκοντες ἔν τε τῆς ἡμι-
κυκλίου καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις διέρχονται δὲ πολλὰ ἀ-
ναγνωστικὰ βιβλία, ὥστε ἐξοικειοῦνται καλῶς μὲ τὸ
γράμμα τῆς νεῆας καὶ τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Ἐνῶ
κατὰ τὸ ἡμέτερον σύστημα, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν
τὸ πλεῖστον τῆς ὥρας δαπανᾶται εἰς τὴν ἐρμηνείαν
τοῦ ἀναγινωσκομένου, ἦτοι εἰς τὴν λεγομένην κατα-
ληπτικὴν ἀνάγνωσιν, δὲν μένει ὁ ἀποχρῶν χρόνος διὰ
τὴν κατὰ γράμμα ἀνάγνωσιν. Ἐπίσης ὑπὲρ τὴν μίαν
καὶ ἡμίσειαν ὥραν καθ' ἑκάστην εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν,
ἐνῶ παρ' ἡμῖν τρεῖς μόναι ἢ τέσσαρες ὥραι τὴν ἐβδο-
μάδα καθορίζονται ὑπὲρ τοῦ σπουδαίου τούτου μαθή-
ματος· ἐπίσης δέ..... Κ. Ἀλλὰ στήθι, ἀγαπητὲ Δη-
μόφιλε, ὁ χρόνος καθ' ἡμᾶς εἶνε πολύτιμος, ἅς μὴ
δαπανώμεθα εἰς πλάνας. Προκειμένου ἤδη περὶ τῶν μα-
θημάτων πόθεν εἶνε καλὸν ν' ἀρχίσωμεν; Δ. Βεβαίως
ἐκ τῆς ἀναγνώσεως. Κ. Θέλεις νὰ εἶπῃς ἐκ τῆς διδα-
σκαλίας τῆς γλώσσης· διότι ἡ ἀνάγνωσις, ὡς σὺ ἐν-
νοεῖς αὐτήν, εἶνε ἐκ τῶν πολλῶν μέσων πρὸς διδα-
σκαλίαν τῆς Γλώσσης, καὶ ἴσως ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων·
ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ἄλλο τι μάθημα πρέπει νὰ προ-
τάξωμεν. Δ. Τὸ ποῖον, ὦ Καλλίμαχε; Κ. Τρία τινὰ ὑ-
πάρχουσιν, ὧ φίλτατε Δημόφιλε, τὰ ἀντικείμενα τῆς
ἀνθρωπίνης διανοίας: Θεός, κόσμος καὶ ἄνθρωπος· τρεῖς
βαθμοὶ ἐπίσης ἐκπαιδεύσεως ὑπάρχουσιν· ὁ τῆς κατωτέρας
ἢ Δημοτικῆς, ὁ τῆς μέσης ἢ Γυμνασιακῆς, καὶ ὁ τῆς
ἀνωτέρας ἢ Πανεπιστημιακῆς. Καὶ κατὰ τοὺς τρεῖς
τούτους βαθμοὺς ὀφείλει ὁ παιδευόμενος νὰ γνωρίσῃ
κατὰ τι μέτρον καὶ τὰ τρία ἀνωτέρω λεχθέντα, ἀλλ'
εἰς ἕκαστον τούτων ὀφείλει νὰ ἐπικρατῇ τὸ ἐν τῶν
τριῶν. Εἰς τὸν πρῶτον ὁ Θεός διὰ τῆς Ὀρησκευ-
τικῆς διδασκαλίας, εἰς τὸν δεῦτερον ἢ γλώσσα, δι' ἧς

σχετίζεται μὲ τὸν ἄνθρωπον, εἰς δὲ τὸν τρίτον ὁ κό-
σμος διὰ τῆς ἐπιστήμης.

Ὡς βᾶσις λοιπὸν καὶ καλὴ κρηπίς πάσης μορφώσεως
ὀφείλει νὰ τίθεται ἐν τῷ Δημοτικῷ σχολείῳ ἢ Ὀρη-
σκεία, τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀποβλέπον προπάντων
εἰς τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου μόρφωσιν, εἰς τὴν ἀλη-
θῆ αὐτοῦ εὐδαιμονίαν, ἢ ἀμφιβάλλεις περὶ τούτου, ὦ
Δημόφιλε; Δ. Οὐδ' ἐπὶ μικρόν, ὦ Καλλίμαχε, ἐκτός ἐάν
δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ τις, ἂν πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ
μορφῶται ἠθικῶς. Κ. Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν τί πρὸς τοῦ-
το πράττει τὸ παλαιὸν σου ἐκεῖνο σύστημα. Δ. Καὶ
μήπως δὲν γίνεται λόγος περὶ χριστιανικῆς διδασκα-
λίας ἐν τοῖς Ὁδηγοῖς; Κ. Τρία ξηρὰ καὶ ἄγωνα φύλ-
λα ἀφορίζει ἐκ τῶν 300 σελίδων τοῦ Ὁδηγοῦ τοῦ ὁ
μακαρίτης Κοκκῶνης καὶ δύο καὶ ἡμισυ ὁ Κωνσταν-
τινίδης περὶ τοῦ μαθήματος τούτου, ὅπερ κατατάτ-
τουσι τέταρτον μὲ τὰ τρία ἄλλα, ἐνῶ διὰ τὴν γρα-
φὴν ὀρίζει 16 σελίδας, διὰ τὴν ξηρὰν Ἀριθμητικὴν 28
σελίδας, καὶ διὰ τὴν ξηροτέραν ἀνάγνωσιν σελίδας ὀ-
κτῶ καὶ τριάκοντα. Ἐν τούτοις εἰς Γερμανικὸν τι
Παιδαγωγικὸν σύγγραμμα, τὸν Ὁδηγὸν τοῦ ἀξιολόγου
Kher, τὸ μάθημα τοῦτο κατέχει τὴν πρώτην θέσιν, ἀ-
φορίζονται δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ 56 λίαν ἐστενογραφημέναι
σελίδες, ἐνῶ διὰ τὴν διδασκαλίαν ἐν γένει τῆς γλώσ-
σης, ἧτις περιλαμβάνει ὄχι μόνον τὴν ἡμετέραν ξη-
ρὰν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, ἀλλὰ καὶ πολλὰς καὶ σπου-
δαιοτάτας ἄλλας ἐργασίας ἀγνώστους ἕως εἰς τὸ πα-
λαιὸν σύστημα, δαπανῶνται μόνον 48 σελίδες. Ὡστε καθ'
ἡμᾶς μὲν μεταξὺ Ὀρησκευτ. διδασκαλίας καὶ ξηρᾶς καὶ
ἀγόνου γλωσσικῆς ἐργασίας ὑπάρχει λόγος ὡς 6:66,
εἰς ἐκείνους δὲ μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τελείας γλωσ-
σικῆς διδασκαλίας ὡς 56:48. Δ. Ἀληθῶς καταπλη-
κτικὴ διαφορά! Κ. Ἀλοίμονον! καταπληκτικώτερα εἶνε

μᾶλλον παρ' ἡμῖν τὰ δεινὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης ἀσυγγνώστου ἀμελείας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀσεβείας, ὧ φίλτατε Δημόφιλε: ἡ μεγίστη διαφθορά, ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν τῷ Ἑλλ. λαῶ, ἡ ἔλλειψις τῶν λαμπρῶν ἐκείνων οἰκιακῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρετῶν, αἵτινες ἐδόξασαν τοὺς πατέρας ἡμῶν, τοὺς γεραροὺς καὶ θεοσεβεῖς ἀνδρας, τοὺς πρό τε καὶ ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως. Δ. Καὶ ἀληθῶς λοιπὸν τόσον πολὺ παρημελεῖτο τὸ σπουδαῖον τοῦτο μάθημα; Κ. Εἰς ἀπόκρισιν σᾶς παραπέμπω εἰς αὐτὸν τὸν Ὁδηγὸν τοῦ Κ. Κωνσταντινίδου (σελ. 67), ἐνθα βλέπετε πόσον οἰκτεῖρει τὴν ἀλυσιτελῆ καὶ ὄλως ἀθλίαν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου. Καὶ ἀπέναντι μὲν τοιαύτης μαρτυρίας ἔπρεπε νὰ παύσῃ πᾶς παραιτέρω λόγος, ἀλλ' εἰς ἐξήγησιν τοῦ πράγματος ὀλίγαι λέξεις δὲν εἶνε ἄσκοποι. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδίδετο εἰς τὰ μικρότατα παιδιά νὰ ἀπομνημονεύσωσι προσευχὰς ἀνερμηνεύτους ὡς πράσινοι ψιττακοί, κατόπιν δὲ διιδόντες τὸ γελοῖον τοῦ πράγματος καὶ τὴν προσγιγνομένην βλάβην ὤρισαν τὴν ἐμὲν Κλάσιν, ὁ Κοκκῶνης τὴν σ'. δὲ ὁ Κωνσταντινίδης εἰς ἑναρξιν τοῦ μαθήματος, ὅτε τὰ παιδιά εἰσέρχονται εἰς τὴν συνδεδεμένην ἀνάγνωσιν καθ' ὅλας δὲ τὰς προηγούμενας κλάσεις ἐπὶ δύο περίπου ἔτη τὸ μικρὸν παιδίον ἔμενεν ἀνευ τῆς ἐλαχίστης θρησκευτ. διδασκαλίας, ἀνερμάτιστον ἐφόλκιον εἰς τὸ πέλαγος τῆς κοινωνικῆς διαφθορᾶς: ἀλλὰ καὶ τότε ἀρχίζοντὸ μάθημα μένει πάλιν ἀνερμήνευτον, εἰς μάτην δὲ προσπαθεῖ ὁ Κωνσταν. νὰ εὕρῃ ἡμίσειαν ὥραν δις τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος, διὰ νὰ ἐρμηνεύῃ αὐτό. Ἐπειτα ἡ κατὰ τοὺς λεγομένους τρόπους διδασκαλία τῶν προσευχῶν, καθ' οὓς ἡ προσευχὴ κατατέμενεται εἰς λέξεις καὶ φράσεις δι' ὅλους τοὺς μαθητάς, ὁποῖαν οἰκοδομητικὴν ἐπενέργειαν δύναται νὰ ἔχῃ ἐπὶ τῶν ψυ-

χῶν των. Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὰς προσευχὰς, αἵτινες πλήρεις δογματικῶν δυσνοήτων ἐννοιῶν παρέχουσι καὶ εἰς μεγάλους παῖδας δυσκολίας: ἀλλ' ἡ Ἱερὰ Ἱστορία, ὁ ἀκένωτος οὗτος θησαυρὸς γνώσεων καὶ αἰσθημάτων λίαν μορφωτικῶν τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἡ δρόσος ἡ οὐράνιος διὰ τὰ νεαρὰ αὐτὰ φυτὰ τῆς ἀνθρωπότητος, πῶς διδάσκεται γνωρίζεις, ὦ Δημόφιλε; Δ. Πῶς ὦ Καλλιμάχε; Κατ' ἀθλίαν ἐρωταπόκρισιν καὶ ἐκ βιβλιαρίων συμπετισμένων φράσεων, ἐν εἶδει ἐξομβλωματικῶν ἀποφθεγμάτων. Λεῖπει ἀπ' αὐτῆς ἡ χάρις καὶ ἡ ζωὴ τῆς λαμπρᾶς διηγηματικῆς διδασκαλίας, τῆς φυσικῆς ὁδοῦ, ἣν ἀκολουθεῖ ἡ μήτηρ αὐτὴ εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ τέκνου της, καθ' ἣν ἀνευ βιβλίου μόνον δι' ἀκροάσεως καὶ διαλογικῆς ἀνεξετάσεως τοῦ ἱστορηθέντος προσπορίζεται ὁ μαθ. τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας, λείπεται τὰ λίαν οἰκοδομητικὰ ἠθικὰ συμπεράσματα, λείπει ἡ εἰκὼν ἡ δίδουσα ζῶν καὶ κίνησιν εἰς τὰ πρόσωπα καὶ πράγματα, ἡ φαιδρύνουσα τὸ πρόσωπον τοῦ μαθητοῦ, ἡ ἐπισπῶσα τὴν δραστηωτέραν αἴσθησιν εἰς ἐπικουρίαν πρὸς τὴν κατανόησιν, καὶ προσκαλοῦσα τὴν αὐτενέργειαν τοῦ παιδὸς εἰς τὰς ἐρωτήσεις καὶ ἀναπτύξεις, λείπει τὸ ἄσμα τὸ ἐπισφραγίζον τὰ πάντα καὶ θερμαῖνον τὸ ἐκ τῆς διδασκαλίας ἐνσταλαχθὲν αἶσθημα, καὶ ἤδη ὁποῖαν θὰ ἐπερίμενες θρησκευτ. διάπλασιν ἐκ τῆς διδασκαλίας ταύτης; Δ. Ἀληθῶς δὲν δύναμαι νὰ σοὶ ἀποκριθῶ. Κ. Ἀποκρίνομαι ἐν τούτοις ἐγώ. Ἡ ξηρὰ καὶ ἄγονος ἐκείνη ἀποστήθισις, ἣτις ἐπίεζεν ὡς ἐφιάλτης τὸ στῆθος τοῦ μαθητοῦ, ἣτις ἐκράτει τὸν ταλαίπωρον πάντοτε εἰς παθητικὴν κατάστασιν, ἣτις οὐδόλως ἐκάλει εἰς ὑπουργίαν τὴν κρίσιν, οὐδόλως τὴν φαντασίαν, ἣτις ὡς καὶ διὰ τῶν ἄλλων μαθημάτων, μόνον τὸν ἀσχὸν τῆς μνήμης ὑπερεπλήρου εἰς κίνδυνον νὰ διαβραγῇ, ὄχι μόνον

οὐδεμίαν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν διάπλασιν ἐδίδεν εἰς τὰ παιδιά, ἀλλ' ἀφοῦ τὰ ἀπεβλάκιζε, τὰ ἀπέστελλεν τοῦ σχολείου συγχύσεως καὶ κενοδοξίας ἐμπεπλησμένα καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τὰ γράμματα μεθ' ἑαυτῶν ἀποφέροντα. Δ. Καὶ τοιαῦται βεβαίως θὰ ἦνε αἱ περὶ τοῦ πράγματος ἰδέαι καὶ τοῦ ἀγαθοῦ Εὐσεβίου. Κ. Τοιαῦται μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα, πολὺ δὲ ὑψηλότεραι, ἐπαγωγότεραι καὶ αὐτὸ τοῦτο πρακτικώταται ὅσον ἀφορᾷ τὸ πῶς πρέπει νὰ γίνηται ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία ἐν τῷ σχολείῳ. Δ. Τὰς ὁποίας μετὰ συντόνου προθυμίας καὶ προσοχῆς ἐτοιμὸς εἰμι νὰ ἀκούσω, ὦ ἀγαπητὲ Καλλιμάχε. Κ. Τί φρονεῖς, σεβαστέ μοι γέρον, ἠρώτησα αὐτὸν μεταξὺ λόγων, περὶ τῆς θρησκείας, ὡς ἐν τῷ σχολείῳ διδακτέου μαθήματος; Πᾶσα θρησκεία, μοι ἀπήντησε, εἶνέ τι καταλυσμῶν πρῶτιστα καὶ κυριώτατα τὴν καρδίαν· ἐκ τῆς καρδίας ὀφείλει αὕτη νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν διάνοιαν, νὰ διαφωτίσῃ τὴν γνῶσιν, ἐκεῖθεν δὲ πάλιν νὰ ἀσκήσῃ ἐξευγενιστικὴν τινα ἐπενέργειαν ἐπὶ τῆς θελήσεως. καὶ οὕτω τὸν ὅλον ἄνθρωπον νὰ μορφώσῃ. Ὁ ὑψηλὸς αὐτῆς σκοπὸς εἶνε οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸν ἄνθρωπον νὰ καταστήσῃ τέκνον τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ἄρα ἡ θρησκεία πρόκειται νὰ ἀναπτύξῃ ἁρμονικῶς ἀπάσας τὰς ψυχικὰς τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις, τὴν γνωστικὴν, συναισθητικὴν, καὶ βουλευτικὴν, ἐν τῇ πράξει οὐδόλως πρέπει νὰ χωρίζονται θρησκευτικὴ διδασκαλία καὶ θρησκ. ἀγωγή· πολλῶν δὲ μᾶλλον δὲν ὀφείλει ἡ μία νὰ ἀποκλείῃ τὴν ἄλλην. Δὲν ὀφείλουσιν οἱ διδάσκαλοι νὰ βαρυφορτώσῃ μὲν διὰ θρησκευτ. γνώσεων τὸν παῖδα, νὰ ἀφίνωσι δὲ αὐτὸν ἀμυρον καὶ κενὸν θρησκευτικῶν συναισθημάτων· ὀφείλουσιν ἀπεναντίας νὰ πλεμῶσι τὴν ἐπικρατοῦσαν ἰδέαν, ὅτι ὁ πολλὰ γνωρίζων καὶ πολλὰ λέγων περὶ θρησκείας, ἔχει ἀληθῶς καὶ θρησκείαν. Δύοταί τις

θρησκευτικὰς ἀληθείας νὰ γνωρίζῃ, ἐν τούτοις νὰ μισῇ αὐτάς· ὁ τοιοῦτος ἔχει μὲν κατανοήσῃ αὐτάς διὰ τῆς διανοίας, δὲν ἔχει δὲ συλλάβῃ αὐτάς διὰ τῆς καρδίας. Τρανὴν δὲ καὶ πρόχειρον ἀπόδειξιν τούτου ἔχουσιν οἱ διδάσκαλοι τὴν ἐξῆς: ὅτι ἐν ταῖς δημοσίαις ἐξετάσεσιν οἱ συνήθως ἐπαινούμενοι διὰ τὰς εὐστόχους καὶ ἀφθόνους ἀποκρίσεις των καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θρησκευτικῷ μαθήματι, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις, δὲν εἶνε πάντοτε οἱ αἰδημονέστεροι, χρηστότεροι καὶ εὐπειθέστεροι τῶν μαθητῶν. Σημαίνουσιν ὅλα ταῦτα, εἶπον ἐγὼ τότε πρὸς αὐτόν, ὅτι ἡ καρδία τοῦ παιδὸς ὀφείλει πρῶτιστα καὶ κυριώτατα νὰ γίνη ἔδρα καὶ σεμνὸν τῆς θρησκείας σκήνωμα. Καὶ λοιπὸν ἐρχόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ, ἥτις ἱκανῶς προτερεύει τοῦ σχολείου ἐν τῇ καθόλου ἀγωγῇ, εἶνε φυσικὸν νὰ τίθενται αἱ βάσεις πάσης θρησκευτικῆς μορφώσεως. Τρεῖς παιδευτάς, μοι ἀπήντησεν, ὠρισεν ὁ Θεὸς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν τοῦ παιδὸς μόρφωσιν: τὴν περὶ ἡμᾶς φύσιν, τὴν Ἱστορίαν καὶ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ πρῶτον ἡ εἰσαγωγή τοῦ παιδὸς εἰς τὴν περικυκλοῦσαν αὐτὸ φύσιν, εἶνε καὶ εἰσαγωγή εἰς τὴν χώραν τῆς θρησκείας. Τῶντι ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς περὶ ἡμᾶς ζώσης τε καὶ ἀψύχου, ὀργανικῆς καὶ ἀνοργάνου φύσεως, κατὰ πᾶν βῆμα ὁ παῖς θὰ συνομολογῇ μεθ' ἡμῶν τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς Θεοῦ πανσόφου, παναγάθου καὶ παντοδυνάμου, τὴν ἀνάγκην τῆς ὑποταγῆς εἰς τὴν θέλησιν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐξάρτησιν πάντων τῶν ἄλλων καθηκόντων. Ἐπίσης ἐν τῇ φορᾷ τῶν γεγονότων, ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν τυχῶν τοῦ κόσμου τούτου, ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, θὰ ἀναγνωρίζῃ μεθ' ἡμῶν τὸν δάκτυλον τῆς θείας προνοίας κινουῦντα θαυμασίως πρὸς τὸν μέγαν αὐτοῦ προορισμὸν τὸν κόσμον. Ἄλλὰ πολὺ σπουδαιότερα, φίλε Καλλιμάχε, μοι εἶπε, πολὺ ἀποτελεσματικώ-

τέρα εἶνε ἢ ἐκ προνοίας ἐπενέργεια τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ παιδαγωγουμένου. Καὶ μὲν φαίνεται, εἶπον ἐγὼ διακόψας αὐτόν, ὅτι τὰ δύο προηγούμενα δύνανται νὰ θεωρηθῶσι μᾶλλον ὡς ὕλη ἀπέραντος, ἢν ὁ παιδαγωγῶν ἔχει νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς τὴν θρησκευτικὴν τοῦ παιδὸς μόρφωσιν, ὡς πρὸς δημιουργίαν· δημιουργὸς δὲ εἶνε ἴσως μόνος ὁ παιδαγωγῶν ἄνθρωπος. "Οχι, μοὶ ἀπήντησεν· καὶ αὐτὴ ἡ ἀπλή ἐξέτασις τῆς φύσεως, καὶ αὐτὴ ἡ ἀφελής, ἡρεμος καὶ μετὰ σεμνοῦ παραστήματος διήγησις ἱστορίας τινὸς πλήρους περιπετειῶν, ἀνευ δηλ. ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν συμπερασμάτων καὶ παροτρύνσεων, ἔχει τι τὸ ἐπιβάλλον ἢ μᾶλλον ἐκκαλύπτον καὶ ἀναπτύσσον τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ παιδὸς ἐμφυτον ὑπάρχον θρησκευτικὸν αἶσθημα· ἀληθῶς ὅμως ἰσχυρὸν φέρει ἀποτέλεσμα ἢ ὑπὸ τοῦ παιδαγωγούτου ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο χρῆσις τῆς ὕλης ἐκείνης. Παιδαγωγῶν δὲ ἄρα εἶνε τίς; ἠρώτησα πάλιν ἐγὼ. Οἱ γονεῖς τοῦ παιδός, μοὶ ἀπήντησε, πρῶτον, καὶ δεύτερον ὁ διδάσκαλος. Τῶντι ἢ πατρικὴ οἰκία εἶνε ἡ πρώτη καὶ σπουδαιότατη πηγὴ θρησκευτικῆς διαπλάσεως, καὶ ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ οἱ πρῶτοι θρησκευτικοὶ διδάσκαλοι τῶν ἰδίων ἑαυτῶν τέκνων. Καὶ ὅταν ἐν τῇ γονίμῳ ἀτμοσφαίρᾳ εὐσεβοῦς καὶ σώφρονος οἰκογενειακοῦ βίου, ἐξηκολούθησε μετὰ σεμνότητος καὶ ἠθους τινὸς λέγων ὁ ἀγαθὸς γέρον, ὅταν ἐκεῖ ἀναπτύσσεται φυσικῶς τὸ ἔνστικτον τῆς θρησκείας, ὅπερ ἕκαστος παῖς φέρει μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ὅταν ἐν τοῖς κόλποις τῶν γονέων ἀκούη οὗτος τὰς πρώτας λέξεις θρησκευτικοῦ ἔρωτος, ὅταν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς προβάλληται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς πρὸς ἀπομίμησιν ζωηρότατον παράδειγμα ὄλων τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, ὅταν τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς καθαρότητος τῶν ἠθῶν καὶ τῆς ἀληθοῦς σω-

φροσύνης συνδυάζεται μετὰ ὀρθῆς σπουδαιότητος καὶ δικαίας αὐστηρότητος, καὶ διὰ τῆς πάντοτε ἐπαναλαμβανομένης ἀσκήσεως μεταβάλληται εἰς δευτέραν φύσιν· τότε ἐτέθη διὰ τὴν βραδυτέραν θρησκευτικὴν μόρφωσιν τοῦ παιδὸς ἑδραῖον θεμέλιον. Κάκιστα ὅμως, ἐξηκολούθησε κινῶν μετ' ἐκφράσεως λύπης τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, κάκιστα πολλοὶ γονεῖς ἐν τῷ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐποχὴν ἐπικρατοῦντι ζήλῳ πρὸς τὴν ἀπόκτησιν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν, ἀφίνουσι νὰ μαραίνηται ὁ θρησκευτικὸς βίος τῶν τέκνων των, τὸ ἰδιαίτερον τοῦτο ἄθος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ἐν πολλαῖς οἰκίαις ἢ διὰ τὴν θρησκείαν θέσις εἶνε κενή, ἢ μᾶλλον δὲν ὑπάρχει κενὴ θέσις διὰ τὴν θρησκείαν. Ἐν ἄλλῃ μὲν οἰκίᾳ ἡ πενία τῶν γονέων καθιστᾷ ἀδύνατον εὐτυχῆ τινα θρησκευτικὴν μόρφωσιν, ἐν ἄλλῃ δὲ ὁ πλοῦτος εἶνε τὸ ἰσχυρὸν κώλυμα· ἐν πολλαῖς ὅμως ἢ ἀναλγησία, ἀνοησία ἢ ἡ ἀσέβεια τῶν γονέων. Καὶ τί πρέπει νὰ εἴπη τις ἐνταῦθα περὶ τῶν λεγομένων ἀνεπτυγμένων γονέων, οἵτινες ἀφίνουσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα νὰ συναγελάζωνται καὶ συμπαίζωσιν ὀλοκλήρους ὥρας μετ' ἀξέστων καὶ διεφθαρμένων νεανίσκων, οἵτινες δι' ἀνειμένων καὶ ἀναγῶγων λόγων καὶ ἀναιδῶν πράξεων καταστρέφουσι τὸ σεμνὸν ἦθος, καὶ καταμολύνουσι τὴν καθαρὰν ψυχὴν τῶν τέκνων των; Ἀλλὰ τί δύναται νὰ εἴπη περὶ ἐκείνων πρὸ πάντων τῶν γονέων, οἵτινες οἱ ἴδιοι καθιστᾶμενοι ἔνοχοι εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καταστρέφουσι τὴν σωφροσύνην τῶν ἀπαλῶν εἰσέτι τέκνων των; Ἀλλοίμονον! ἢ πατρικὴ οἰκία, ἣτις ὄφειλε νὰ ἦνε ναὸς τοῦ Θεοῦ, εἶνε πῶλλάκις ἢ ἑδρα τῆς φανερᾶς ἢ περιεκεκαλυμμένης ἁμαρτίας. Ὑπόκρισις, ἀπάτη καὶ προσποίηση θεωρεῖται καὶ ἐπαινεῖται ὡς σοφία, κλοπὴ καὶ ἀρπαγὴ ὡς εὐτυχῆς ἀπόκτησις, κόμπος καὶ ὑπερηφάνεια ὡς κομψὸς τρόπος, καὶ ἄμετρος ἠδυπάθεια ὡς ἐντιμὸς ἀπόλαυσις τοῦ βίου.

Ἐπεταὶ συνέχεια)

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.

Κατὰ πᾶσαν ἱστορικὴν ἐποχὴν τῶν ἐπιστημῶν αἱ ταχυτέραν αὐξήσιν καὶ πλείονα ἐπίδοσιν τῶν ἄλλων λαμβάνουσαι ἐπισκιάζουσι τὰς λοιπὰς διὰ τῆς ὑπερτέρας αὐτῶν λάμπειας, καὶ προσελκύουσαι τὴν προσοχὴν τῶν λαῶν, καταντῶσιν ἀντικείμενον τῇ κοινῇ μελέτης, οὕτως εἰπεῖν τοῦ συρμοῦ, παρέχουσαι τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἰδιόρρυθμόν τινα χαρακτῆρα, ἐπηρεάζοντα τὴν πρόοδον τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὅτε μὲν ἐπ' ἀγαθῶ, ὅτε δὲ ἐπὶ κακῶ τῆς ἀνθρωπότητος, καθ' ὅσον τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα προσηλοῦται εἰς πραγματικὰ ἀντικείμενα, ἢ παρακολουθεῖ ἀνατυπώσεις φαντασιώδεις καὶ χιμαιρικές.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Καρτεσίου, φιλοσοφία τῆς ἀληθείας καὶ πραγματικότητος, ἀνατρέψασα τὴν ἀρχαίαν σχολαστικὴν φιλοσοφίαν τῆς φαντασίας καὶ τῶν ἀτόπων θέσεων καὶ δοῦσα τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι νέαν ὄψιν, παρεσκεύασε τὰς μαθηματικὰς ἐκείνας ἀνακαλύψεις τοῦ Νεύτωνος καὶ Λεϊβνιτίου, ἔργα δαιμονίου πρωτοτυπίας, δι' ὧν ὀπλισθὲν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἠδυνήθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸν οὐρανόν, νὰ κατακτήσῃ τὸ ἀπέραντον αὐτοῦ κράτος, νὰ διαχαράξῃ τὰς ἀπὸ ἀστέρος εἰς ἀστέρα ἀγούσας ὁδοὺς, καὶ μετὰ μεγάλης ἀκριβείας νὰ καταμετρήσῃ τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν.

Ἐκτοτε λοιπὸν χρονολογοῦνται αἱ τελειότεραι καὶ

ἀκριβέστεραι τῶν οὐρανίων σωμάτων ἔρευναι, καὶ τῶν ἀστρονομικῶν μεθόδων αἱ ἀπλοποιήσεις, δι' ὧν αἱ ὑψηλαὶ τῆς Ἀστρονομίας ἀλήθειαι κατέστησαν βαθμηδὸν δημοτικώτεραι, οἱ τεχνικοὶ αὐτῆς ὄροι κοινότεροι καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτῆς εὐχερὲς τῆς σπουδαζούσης νεολαίας παιδεύμα. Περὶ δὲ τῆς ἀξίας καὶ χρησιμότητος αὐτῆς λέγομεν μόνον, ὅτι ἡ Ἀστρονομία εἶνε ἡ πρώτη βίβλος, ἣν ὁ ἄνθρωπος ἀναγινώσκων δύναται νὰ γνωρίσῃ τὸν ποιητὴν αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκα χρήσιμον νομίζομεν καὶ ἡμεῖς νὰ κάμνωμεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μικρὰν τινα ἐκδρομὴν εἰς τὸ οὐράνιον τοῦτο κράτος, καὶ ἐπὶ τῆς ἔχουσιν ἄλλων διαδοχικῶς ἀπὸ ἀστέρος εἰς ἀστέρα βαίνοντες, νὰ περιγράψωμεν ἀπλῶς καὶ φυσικώτατα πᾶν ὅ,τι ἀξιόθεατον ἀπαντῶμεν εἰς τὴν ἀνά πᾶν βῆμα τὸ θρησκευτικὸν ἐν ἡμῖν συναίσθημα διεγείρουσαν ταύτην περιοδεῖαν.

Πάντες βεβαίως γινώσκομεν, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν μεγαλοπρεπῶν θεαμάτων, ἅπερ ὁ ἄνθρωπος κέκληται, ἵνα θεᾶται ἐπὶ τῆς Γῆς, τὸ μᾶλλον μετάρσιον εἶνε ἡ θεὰ τῆς ἀπειραρίθμου πληθύος τῶν ἀστέρων, οἵτινες στίλβουσιν ἐν τῷ οὐρανῷ καθ' ἑκάστην γαλήνιον καὶ αἰθριον νύκτα. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀνάγει ἡμᾶς εἰς τὴν ὑψίστην ιδέαν τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ διασπείραντος ἐν τῷ διαστήματι τοὺς φωτοβολοῦντας τούτους λαμπτήρας, καὶ διαρρυθμίσαντος τὴν πορείαν αὐτῶν διὰ νόμων θαυμασίου ἀπλότητος. Τὸ δὲ θαυμάσιον τοῦτο τῶν νόμων, οὗς ἀποκαλύπτει ἡμῖν ἡ Ἀστρονομία, τὴν ἀναβιβάζει εἰς τὸ κατακόρυφον σημεῖον πασῶν τῶν ἐπιστημῶν· διότι οὐδεμία ἄλλη παρουσιάζει ἡμῖν ἀληθείας τόσον ὑψηλᾶς, καὶ τόσον ἀξίας τῆς διανοητικῆς ἡμῶν ἀσχολίας καὶ ἐπιστημονικῆς ἐρέυνης, ὅσον αὕτη.

Εἰς τελειότεραν ἔρευναν τῆς πορείας καὶ τοῦ σχήματος τῶν ἀστέρων συνετέλεσεν ἐπίσης καὶ ἡ τελειο-

ποίησις τῶν ὀπτικῶν ὀργάνων, ὧν κάμνουσι χρήσιν ἐν τῇ Ἀστρονομίᾳ, ἤτοι τῶν ἀστρονομικῶν καὶ τῶν κατοπτρικῶν τελεσκοπίων. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐν Ὀλλανδίᾳ τυχαίως ὑπὸ δύο παιδῶν ἀνακαλυφθέντα τῷ 1600, σχηματίζονται ἐκ τινος μακροῦ σωλῆνος, φέροντος εἰς ἐκάτερον τῶν ἄκρων αὐτοῦ ἀμφίκυρτον ἐξ ὑάλου φακόν, τὸν λεγόμενον προβεβλημένον, ὅστις εἶνε στερεῶς προσηρμοσμένος εἰς τὸ ἄκρον τὸ πρὸς τὸν ἀστέρα ἐστραμμένον, καὶ τὸν λεγόμενον προσφθάλμιον, ὅστις εἶνε πολὺ μικρότερος τοῦ πρώτου, καὶ προσηρμοσμένος εἰς τὸ ἄκρον, ἐφ' οὗ τίθεται ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ παρατηρητοῦ· τὸ δὲ κατοπτρικὸν τελεσκόπιον, ὑπὸ Gregory ἐν Σκωτίᾳ τῷ 1663 τὸ πρῶτον ἐπινοηθέν, συνίσταται ἐπίσης εἰς ἓνα μακρὸν σωλῆνα, ἀνοικτὸν κατὰ τὸ ἄκρον τὸ πρὸς τὸν ἀστέρα ἐστραμμένον καὶ φέροντα εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον δύο κάτοπτρα τεθειμένα οὕτως, ὥστε νὰ ἀντανακλῶσι τὰς ἀκτῖνας τοῦ φωτὸς πρὸς τινὰ ἀμφίκυρτον φακόν, δι' οὗ ὁ ὀφθαλμὸς δέχεται αὐτάς. Δι' αὐτῶν λοιπὸν τῶν ὀργάνων ἠδυνήθησαν οἱ ἀστρονόμοι νὰ διακρίνωσι χιλιάδας ἀστέρων ἀοράτων ἄλλως διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ νὰ ἀνακαλύψωσιν ἄπειρον ἀριθμὸν ἀστέρων, τέως ἀγνώστων ἡμῖν.

Προσέτι οἱ ἀστρονόμοι δι' ἐπανελημμένων παρατηρήσεων ὤρισαν τὴν φυσικὴν τῶν ἀστέρων τάξιν, καὶ ἅπαντες σήμερον ἀδιστακτικῶς παραδέχονται, ὅτι ἕκαστος πλανήτης μετὰ τῶν σεληνῶν αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἐν πλανητικὸν σύστημα, πολλὰ δὲ πλανητικὰ συστήματα περὶ τὸν αὐτὸν ἥλιον περιστρεφόμενα ἀποτελοῦσιν ἐν ἡλιακὸν σύστημα, καὶ πολλὰ ἡλιακὰ συστήματα περὶ τινὰ κοινὸν ἀστέρα, ἀγνώστον εἰσέτι, περιστρεφόμενα ἀποτελοῦσιν ἐν γαλαξιακὸν σύστημα, ὅπερ εἶνε τὸ τελευταῖον τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν καὶ κατ' αὔξουσιν περιεκτικότητά προβαινόντων ἀστρο-

νομικῶν συστημάτων. Πιθανὸν ὅμως πολλὰ γαλαξιακὰ συστήματα νὰ ἀποτελῶσιν ὡσαύτως ἄλλο ἀνώτερον σύστημα, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ ἀπείρου συστήματος τοῦ τὰ πάντα περιέχοντος.

Πρὸς καλλιτέραν δὲ διασάφησιν τῶν γαλαξιακῶν συστημάτων σημειοῦμεν, ὅτι ὁ ἡμέτερος ἥλιος μετὰ τῶν πλανητῶν αὐτοῦ, οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες, οἵτινες εἶνε ἄλλοι ἥλιοι ἔχοντες τοὺς πλανήτας αὐτῶν, καὶ ὁ γαλαξίας (ἡ γνωστὴ λευκοειδῆς ζώνη ἢ περικυκλοῦσα τὸν οὐρανόν), ὅστις εἶνε ἄθροισμα ἀπειραρίθμων ἀπλανῶν ἀστέρων, ἢ ἡλίων ἐχόντων τοὺς πλανήτας αὐτῶν, ὅλοι λέγονται οὗτοι οἱ ἥλιοι, οἱ τὴν σήμερον λογιζόμενοι μέχρι τῶν 80000000, ἀποτελοῦσιν ἐν γαλαξιακὸν σύστημα. Ὁνομάσθη δὲ γαλαξιακὸν διότι οἱ ἀστέρες τοῦ γαλαξίου, ἐμπεριλαμβάνοντες τὸν ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι τοῦ συστήματος ἀστέρες χώρον, ἀποτελοῦσι τὸ ὅριον τοῦ συστήματος. Αἱ δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ παρατηρούμεναι νεφελῶδεις κηλίδες, ὧν ὁ γνωστὸς μέχρι τῆς σήμερον ἀριθμὸς ἀνέρχεται εἰς 5000, θεωροῦνται ὡς ἄλλα τόσα γαλαξιακὰ συστήματα. Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ τὰ γαλαξιακὰ συστήματα περιστρέφονται περὶ τινὰ ἀγνώστον ἀστέρα, κοινὸν τῆς κινήσεως αὐτῶν κέντρον.

Ἐὰν τότε ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐκάστη νεφελώδης κηλὶς ἐμπεριέχει ὡς τὸ ἡμέτερον γαλαξιακὸν σύστημα τοῦλάχιστον 80000000 ἡλίους, τότε αἱ 5000 νεφελώδεις κηλίδες θέλουσιν ἐμπεριέχει 400000000000 ἡλίους ἐν οἷς προστιθεμένων καὶ τῶν τοῦ ἡμετέρου γαλαξιακοῦ συστήματος γίνονται ἐν συνόλῳ μόνον οἱ γνωστοὶ ἥλιοι 400080000000 μὴ λογιζομένων τῶν ἀγνώστων πλανητῶν ἐκάστου ἡλίου καὶ τῶν ἀγνώστων σεληνῶν ἐκάστου πλανήτου.

Πόσοι ἄρα ἥλιοι τοῦ ἡμετέρου γαλαξιακοῦ συστήματος εἶνε ἀγνώστοι εἰσέτι! καὶ πόσοι νεφελώδεις κηλίδες, ἢ, ὅπερ ταυτό, πόσα γαλαξιακὰ συστήματα

εἶνε ἄγνωστα εἰσέτι. Πόσα εἶνε τὰ κέντρα κινήσεως τῶν γαλαξιακῶν συστημάτων, ἢ, ἄλλως εἰπεῖν, πόσα εἶνε τὰ ἀνώτερα τῶν γαλαξιακῶν συστημάτων συστήματα, καὶ καὶ τούτων ἄλλα ἀνώτερα, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ ἀπείρου! Πόσον τέλος εἶνε τὸ ἀπειρον τοῦ ποιήσαντος τοὺς κόσμους τούτους.

Πολὺ εὐλόγως λοιπὸν ὁ Πασχάλ ἀποφαίνεται, ὅτι «Ὁ κόσμος σφαῖρά ἐστιν ἀπειρος, ἧς πανταχοῦ μὲν τὸ κέντρον, οὐδαμοῦ δὲ ἡ περιφέρεια». Καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Ὠριγένης. «Ἀπείρους δὲ εἶναι κόσμους, καὶ» μεγέθει διαφέροντας, ἐν τισὶ δὲ μείζω τῶν παρ' ἡμῖν,» καὶ ἐν τισὶ πλείω. Εἶναι δὲ τῶν κόσμων ἄνισα τὰ διαστήματα, καὶ τῇ μὲν πλείους, τῇ δ' ἐλάττους, καὶ» τοὺς μὲν αὐξέσθαι, τοὺς δὲ λείπειν». Λίαν δὲ καταλλήλως παραβάλλουσι τὸν κόσμον πρὸς ἀπέραντόν τινα ἀεικίνητον μηχανήν, ἧς κινουσα δύναμις εἶνε ἡ ἀναγκαῖα ἀναφορὰ τῆς ὕλης πρὸς τὸ διάστημα, ἢ, ἄλλως εἰπεῖν, *Jovis principium Universi*. Διότι ἕκαστον κατώτερον σύστημα, ὅπερ εἶνε ἐν ὄλον ὡς πρὸς τοὺς πλανήτας αὐτοῦ, εἶνε ἐν τῶν στοιχείων τῶν ἀπαρτιζόντων τὸ ἀμέσως ἀνώτερον σύστημα, καὶ τοῦτο πάλιν ἐν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν συντίθεται τὸ ἀμέσως ὑπὲρ αὐτὸ σύστημα, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἄρα ὑπάρχει τοιαύτη ἀλληλουχία μεταξὺ πάντων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου, οἷα ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ στροφέως καὶ τῶν ἐφαπτομένων αὐτοῦ τροχῶν, καὶ μεταξὺ τῶν τροχῶν πρὸς ἀλλήλους, οἵτινες συγκροτοῦσι μηχανήν τινα.

Τὸ οὕτω λοιπὸν δι' ἀπλουστάτων νόμων ἁρμονικῶς συνδεδεμένον σύνολον τῶν οὐρανίων σωμάτων, τῶν συνιστώντων τὸ Πᾶν, ὀνομάζεται Σύστημα τοῦ Κόσμου. Αὕτη δὲ ἡ ἁρμονικὴ διάταξις τοῦ συστήματος τοῦ κόσμου ἀποτελεῖ τὸ Σχέδιον τοῦ Κόσμου.

Περὶ δὲ τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος πολλά

ἀνέκαθεν ὑποθέσεις ἐπενοήθησαν πρὸς ἐξήγησιν τῆς διατάξεως καὶ συμπλοκῆς αὐτοῦ. Παραλείποντες τὰς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι διαφόρους περὶ τῶν κινήσεων ἢ μὴ τῆς γῆς δοξασίας ὡς γνωστάς, ὡς καὶ τὰς παρ' ἄλλοις ἀρχαιότεροις ἔθνεσι, μάλιστα τοῖς Ἰνδοῖς, οἵτινες ἐν τοῖς περὶ κόσμου τῆς ζωηρᾶς αὐτῶν φαντασίας ποιήμασιν ἔλεγον, ὅτι ἡ Γῆ κατὰ τὴν θέσιν τοῦ ὄρους Μέγου (πιθανῶς τῶν Ἰμαλαίων) στηρίζεται ἐπὶ τριῶν ἀδαμαντίνων στηλῶν μετὰ χρυσῶν βάσεων, αἱ] στηλαὶ ἐπὶ μεγάλης χελώνης, καὶ ἡ χελώνη ἐπὶ τοῦ ἐλέφαντος Ganésa, τοῦ πατρὸς τῶν ἐλεφάντων ἐκείνων, ὧν τοὺς ὀδόντας καὶ τὰς τρίχας ἀνευρίσκουσι σήμερον οἱ φυσιδίφαι τῶν Ἀλταίων ὀρέων τοῦ δὲ Ganésa ἡ ἔδρα ἦτο τὸ ἱερὸν μυστικὸν τοῦ Βράχμα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀπηρχαιωμένα διαπαιδαγωγήματα· παραλείποντες προσέτι καὶ τῶν μεταγενεστέρων ἐν τοῖς ἀπαξ δεδομένοις παράλογον ἐμμονήν, ἧς ἕνεκα ὁ μὲν Γαλιλαῖος κτεδικάσθη εἰς κάθειρξιν, ὅποτε ἀπὸ τῆς εἰρηκτῆς ἀνεφώνει. «E però si muove!» ὁ δὲ Φίλιππος Laensberg, ἐπιτιμηθεὶς δι' ἱεροῦ θεσπίσματος, ἠναγκάσθη νὰ ἀπομακρυνθῆ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, περιοριζόμεθα εἰς τὰς ἐπισημοτέρας τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες εἶνε ἡ Πτολεμαϊκὴ, ἡ Αἰγυπτιακὴ, ἡ Τυχώνιος καὶ ἡ Κοπερνίκιος.

Ὁ Πτολεμαῖος ζῶν κατὰ τὸν δεῦτερον αἰῶνα μ. Χ. παρεδέχετο, ὅτι ἡ Γῆ εἶνε κέντρον τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν, μεθ' ὧν συνηρίθμει καὶ τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην. Κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν ὑπόθεσιν, ὀλίγον ἔπειτα τῆς Πτολεμαϊκῆς ἐπινοηθεῖσαν, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐπὶ ἀρχαίων τῶν Αἰγυπτίων δοξασιῶν ἔχουσιν, ἡ μὲν Γῆ ἐθεωρεῖτο ὡς κέντρον τῶν πλανητῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη, οἱ δὲ πλανῆται Ἑρμῆς καὶ Ἀφροδίτη ὡς σελῆναι τοῦ ἡλίου. Ὁ Τυχώνιος

σύγχρονος τοῦ Καπερνίκου, ἐτίθη ὅλους τοὺς πλανή-
τας περὶ τὸν Ἥλιον ἐκτὸς τῆς Γῆς, κέντρου οὔσης τῆς
κινήσεως τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης. Ὁ δὲ Κοπέρ-
νικος τῷ 1540 ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ἀθανάτῳ αὐτοῦ
συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ de revolutionibus or-
bium, τὰς ἀνακαλύψεις αὐτοῦ, ἐν αἷς ἀπεδείκνυε τὸν
Ἥλιον κέντρον τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν, μεθ' ὧν συ-
νηρίθμει καὶ τὴν Γῆν. Καὶ αὕτη ἡ τελευταία ὑπόθε-
σις, διὰ πολλῶν ἐφεξῆς παρατηρήσεων ἐπικυρωθεῖσα, ἀ-
πεδείχθη ἀληθής, ὡς σύμφωνος πρὸς τὴν καθολικὴν διά-
ταξιν τοῦ κόσμου.

Ἄν καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐπικρατούσης σήμερον Κοπερ-
νικείου ὑποθέσεως συνελήφθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἐπι-
φανοῦς Πυθαγόρου, ζῶντος κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα π. Χ
μὴ στηριχθεῖσα ὅμως ἐπὶ ἀποχρῶντας λόγους, καὶ κα-
λυφθεῖσα ἔπειτα ὑπὸ τοῦ ζοφεροῦ σκότους τῆς μα-
κρᾶς τοῦ μεσαιῶνος νυκτός, ἀπηύγασεν ἐκ νέου ἀπὸ
τῆς μεγαλοφυίας τοῦ Κοπερνίκου, εἰς ὃν πράγματι ὀ-
φείλεται ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἀληθῶν νόμων τοῦ ἡμε-
τέρου ἡλιακοῦ συστήματος, ὅπερ ὑπὸ μερικωτέραν ση-
μασίαν λέγεται καὶ Σύστημα τοῦ Κόσμου.

ΛΕΩΝ ΓΑΜΒΕΤΤΑΣ

Λέων Γαμβέττας, ὁ νῦν πρόεδρος τῆς βουλῆς τῶν
ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλίας, καταγόμενος τὸ ἀνέκαθεν
ἐκ τινος Γενουηνοῦ οἰκογενείας, ἐγεννήθη τῇ 20 Ἀ-
πριλίου 1838 ἐν Καδούρκῳ (Cahors) τοῦ νομοῦ Ὀλ-
πιος (Lot). Ἀποπερατώσας τὰς νομικὰς αὐτοῦ σπου-
δὰς τῷ 21 ἔτει τῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἤρχισε νὰ ἐξασκῇ
τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ἐν ταῖς δικαστηρίοις τῶν
Παρισίων. Κατὰ τὰς ἐκλογικὰς ταραχὰς τῆς δημοκρα-
τικῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, ὅθεν ἐξῆλθε νικητὴς τοῦ Ὀλ-
λιβιέρου, ὑποψηφίου τῆς κυβερνήσεως, ἔδειξε μεγίστην
δραστηριότητα καὶ τόλμην, ἥτις ἐν βραχεὶ περιποίη-
σεν αὐτῷ ὄνομα μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ὀπαδῶν τοῦ δη-
μοκρατικοῦ κόμματος (τοῦ Ἰουλίου Φάβρου, τοῦ Πελλε-
τὰν καὶ τοῦ Κρεμιέ). Ἡ περὶ τὸ λέγειν δεινότης κα-
τέστησεν αὐτὸν ἐφάμιλλον τοῦ Ἰουλίου Φάβρου ἐν ταῖς
πολιτικαῖς δίκαις. Ἰδίως εὐδοκίμησεν ὡς ὑπερασπι-
στῆς μιᾶς τῶν ἐφημερίδων, ἥτις εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ
Baudin εἶχε καταδιωχθῆ δικαστικῶς. Διὰ τῶν σφο-
δρῶν αὐτοῦ προσβολῶν κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ
τοῦ πολιτικοῦ πραξικοπήματος ἀπέβη τὸ κύριον στή-
ριγμα τῶν ἀδιαλλάκτων, ὥστε, ὅπως ἐν Παρισίοις,
οὕτω καὶ ἐν Μασσαλία, ὡς ὑποψήφιος τῆς ῥίζοσπα-
στικῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐξελέγη μέλος τοῦ νομοθε-
τικοῦ σώματος. Ὡς ἡγέτης τῆς ἀκρας ἀριστερᾶς πτε-
ρυγος ἠγόρευε συνήθως ὀλίγον, ἀλλὰ μὲ δηκτικὸν τρό-

πον. Λαμπρός ἐν λόγοις πρὸ πάντων ἀνεδείχθη εἰς τὴν ἀγόρευσιν αὐτοῦ κατὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 5 Ἀπριλίου 1871 καὶ τοῦ ἀποστάτου ὑπουργοῦ Ὀλλιβιέρου. Ἐκάκισε μὲν τῇ 15 Ἰουλίου 1870 τὸν κοῦφον τρόπον τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, ἐψηφοφόρησεν ὁμῶς ὑπὲρ παραχωρήσεως τῆς αἰτηθείσης πιστώ-

σεως. Τῇ 4 Σεπτεμβρίου προεκήρυξεν ἐν αὐτῇ τῇ αἰθούσῃ τῆς συνεδριάσεως τοῦ νομοθετικοῦ σώματος τῆν ἐκθρόνισιν Ναπολέοντος τοῦ Γ' καὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ τὴν σύστασιν τῆς δημοκρατίας. Διορισθεὶς ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως κατέλιπε τοὺς Παρισίους ἐν τινι ἀεροστάτῳ, καὶ καταβάς εὐτυχῶς εἰς τὴν γῆν ἐπορεύθη εἰς Κοισαρόδουον (Tours), ὅπου ὑπῆρχεν Ἐπιτροπὴ τις τῆς κυβερνήσεως.

Ἀφοῦ συνεβίβασεν τὰς διαφορὰς τῆς αὐτόθι καὶ τῆς ἐν Παρισίαις κυβερνήσεως ὡς πρὸς τὰς ἐκλογὰς διὰ τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν, διωργάνισεν νέους στρατοὺς πρὸς

ἀπελευθέρωσιν τῆς προτευούσης. Ἀναλαβὼν ἔπειτα καὶ δύο ἄλλα ὑπουργεῖα: τὸ τῶν στρατιωτικῶν καὶ οἰκονομικῶν, ἐκυβέρνησε σχεδὸν δικτατορικῶς ἐξάπτων τὸ ἐθνικὸν μῖσος κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος διὰ τῶν λόγων καὶ προκηρύξεών του. Ἔργον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ σχηματισμὸς τοῦ στρατοῦ τῆς Lille καὶ τοῦ Loir. Δάνειόν τι γενόμενον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ αἱ μεγάλαι θυσίαι τῶν νομῶν τῆς Γαλλίας παρέσχον αὐτῷ τὰ πρὸς τὰς κολοσσιαίας ταύτας παρασκευὰς ἀπαιτούμενα μέσα. Σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο διὰ τῆς πανδήμου ἐξεγέρσεως τοῦ ἔθνους νὰ καταβάλλῃ τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ ἐκδιώξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸ πάτριον ἔδαφος. Ἄν καὶ αἱ προσπάθειαι του δὲν ἐπέφευγον ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας, τὸ ἔθνος ὁμῶς ἐξετίμησε τὴν ἀπαραδειγμάτιστον ἐνέργειαν τοῦ δικτάτορος, ὅστις τοῦλάχιστον εἶχε σώσει τὴν τιμὴν τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης καὶ τὴν καταπολέμησιν τῆς Κοινότητος (ἢ τοῦ δήμου), ἐκλεχθεὶς μέλος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ὡς ἡγέτης τῆς δημοκρατικῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Θιέρσου εἶδεν, ὅτι ἡ ἔνωσις τῶν μοναρχικῶν, ἡ ὑπερβάλλουσα ἐπιβρόχῃ τοῦ κλήρου καὶ αἱ βραδουργίαι τῶν Βονοπαριστιῶν ἤθελον διακινδυνεύσει τὴν ὑπόθεσιν τῆς δημοκρατίας καὶ ἐπένεγκει τὴν κατάλυσιν αὐτῆς, ἔκρινε καλὸν ν' ἀκολουθήσῃ μετριωτέραν πολιτικὴν καὶ οὕτω συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ καταρτισθῇ τὸ σύνταγμα τῆς 5 Φεβρουαρίου 1875. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ στρατάρχου Μακμαῶνος καὶ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Ἰουλίου Γρεβῦ ὡς προέδρου τῆς δημοκρατίας ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων. Ὡς ὄργανον δὲ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἰδεῶν θεωρεῖται ἡ ἐφημερὶς Γαλλικὴ δημοκρατία (République française), ἥτις ἤρχισε νὰ ἐκ-

Ἔθιμα τῆς τραπέζης. — Τρόπος τοῦ τρώγειν.

(Συνέχεια Ἰδ. σελ. 67).

Δὲν θέλομεν οὐδὲ δυνάμεθα νὰ λαλήσωμεν ἐνταῦθα περὶ ὄλων τῶν ἐθίμων, τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν καθαριότητα, ἄλλα δὲ ἔλαβον τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς σπουδῆς καὶ ἐπιθυμίας νὰ διασκεδάσωσι τὴν ἐν τῇ τραπέζῃ συναναστροφὴν καὶ ν' ἀποδεικνύωσιν ἀμοιβαίαν φιλίαν, ἐνῶ ἄλλα στηρίζονται ἐπὶ δεισιδαιμονιῶν, καὶ πάλιν ἄλλα ἐπὶ ἐθιμοταξιῶν, αἵτινες εἶνε διάφοροι παρὰ τοῖς διαφοροῖς ἔθνεσιν. Ἡ ἀρχὴ τῶν τελευταίων ἐθίμων εἶνε δυσἀπόδεικτος.

Οἱ Μαλαϊαλάμαι δὲν δύνανται νὰ φάγωσι τὸ παρμικρόν, ἐὰν πρῶτὸ καὶ ἐσπέρας δὲν νιφθῶσι, καὶ θεωροῦσιν ὡς ἀσεβῆ τὸν παραμελοῦντα ταύτην τὴν συνήθειαν.

Μεταξὺ τῶν Ῥώσων ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια νὰ προσφέρῃ πρῶτον τόσον ὁ οἰκοδεσπότης, ὅσον καὶ ἡ οἰκοδέσποινα εἰς τοὺς ξένους ἐν ποτήριον οἰνοπνεύματος (ρακῆς) καὶ ἔπειτα ἡ οἰκοδέσποινα νὰ δίδῃ εἰς ὅλους τοὺς ξένους κατὰ σειρὰν ἐν φίλημα,

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Κυρηναίοις ἦτο συγκεχωρημένον, ἂν τις τῶν ἐπισήμων ἀγδρῶν προσεκαλεῖτο εἰς τὴν

τραπέζαν, νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ πλῆθος ἀκλήτων φίλων.

Μεταξὺ τῶν πλείστων ἐθναρίων τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς κατὰ τοὺς τροπικοὺς Ἀφρικῆς ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια νὰ ἐνσταλάζωσιν ἐν ἀρχῇ τοῦ γεύματος ὀλίγας σταγόνας πνευματώδους ποτοῦ εἰς τινα ὀπήν, ἧτις ἀνοίγεται εἰς τὴν γῆν, καὶ ἔπειτα νὰ βρέχῃσι μὲ τὸ αὐτὸ ποτὸν διαφόρους δέσμας φλοιοῦ τοῦ φοίνικος, αἵτινες εἶνε ἐκτεθειμέναι εἰς τὸ ἐστιατήριον.

Οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνῶ ἔζων ἀκόμη εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐσυνήθιζον νὰ ἐπιρρίπτωσι τὰς ἀμαρτίας των ἐπὶ τινα τράγον καὶ νὰ ἐκδιώκωσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. Οἱ σημερινοὶ Ἰουδαῖοι ἐπιρρίπτουσιν αὐτὰς ἐπὶ τοὺς ἰχθῦς. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα ὑπάγουσι συχνάκις εἰς τὰς ὄχθας ῥυακὸς τινος καὶ τινάσσουσιν εἰς αὐτὸ τὰ ἱμάτιά των.

Τὰ σκεύη καὶ ὁ τρόπος τοῦ τρώγειν ἐξαρτῶνται εἰς πᾶσαν χώραν ἀπὸ τὰ ἦθη, τὰς προλήψεις, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τεχνῶν καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ.

Χωρὶς ν' ἀναφέρωμέν τι περὶ τῶν ἀγρίων λαῶν οἵτινες εἰς τὸν τρόπον τοῦ τρώγειν δὲν ἀκολουθοῦσι κανένα σταθερὸν κανόνα, οἱ Λάππαι καὶ οἱ βόρειοι Φίνγοι τρώγουσι κατὰ γῆς ὁ εἷς μὲ τοὺς πόδας ἀπέναντι τῶν ποδῶν τοῦ ἄλλου. Οἱ ἀρχαῖοι Κελτοὶ ἐν τῇ σημερινῇ Γαλλίᾳ ἐκάθηντο ἐπὶ δερμάτων λύκων ἢ κυνῶν πλησίον ἀναμμένου πυρὸς καὶ ἔφηναν τεμάχια κρέατος. Εἰς τοὺς ἀνδρειοτάτους μεταξὺ αὐτῶν προσεφέροντο τὰ καλλίτερα τεμάχια. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐγεραίρετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἡρώων καὶ ὁ Αἴας, ὁ νικητὴς τοῦ Ἑκτορος.

Παρὰ τοῖς πλείστοις ἔθνεσι τῆς μελαίνης ἀνθρωπίνης φυλῆς ἐπικρατεῖ ὡσαύτως ἡ συνήθεια, ἐνῶ τρώγουσι, νὰ κάθηνται ἐπὶ τῆς γῆς σταυροποδητὶ ἢ νὰ στηρί-

ζωνται ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνος. Ἄλλοι ὅμως τρώγουσι στηρίζοντες ἐπὶ τῶν πτερνῶν τὰ ὀπίσθιά των.

Αἱ τέχναι ἐν τούτοις ἐτελειοποιῶντο. Ἡ κοινωνία εἰς τὰς μεγάλας πόλεις διεπλάσσετο. Ἐφεῦρον τὰς ἀξιώσεις τῆς ὑποστηρίξεως καὶ εὐσχημοσύνης, τὰ ὁποῖα ἐπήνεγκαν μεταβολὴν καὶ εἰς τὰς συνηθείας τῆς τραπέζης, εἰς τὴν ὁποίαν τῶρα ἔτρωγαν καθήμενοι.

Ἐπὶ Ὀμήρου ἀκόμη ἴσταντο οἱ ξένοι. Ἄλλ' ἡ πόλυτέλεια εἶχε κάμει προόδους καὶ ἐφεῦρον κλίνας. Οἱ δαιτυμόνες κατεκλίνοντο ἐπ' αὐτῶν. Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο δυσχερὲς καὶ δὲν συνεβιβάζετο μὲ τὴν θέσιν τοῦ στομάχου, ὅστις διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσδεχθῆ πολλὰ φαγητά· καὶ διὰ νὰ μὴ παρεμποδιζῆται ἡ ἀσωτία καὶ ἀδηφαγία κατέφευγον εἰς ἐμετικά. Αἱ τράπεζαι τῶν Ῥωμαίων πρέπει νὰ παρήχον ἐλεεινὸν θέαμα, καὶ διὰ τοῦτο ἐνδιατρίβει μὲ δυσαρέσκειαν τὸ ὄμμα ἐπὶ τῶν εἰκόνων, τὰς ὁποίας μᾶς προσφέρει περὶ αὐτῶν ὁ ἀρχαιολόγος B. de Montfaucon. Ἀναγνωρίζει τις τρόπον τινὰ ἐν αὐταῖς μόνον ζῶα, τὰ ὁποῖα εἶνε ἐξηπλωμένα διὰ νὰ εἰμπορέσωσι ν' ἀπολαύσωσι κάλλιον τὰς ἠδονὰς τῆς τραπέζης. Ἐσχηματίσθησαν δὲ τόσο ἀλλόκοτοι καὶ περίεργοι ἰδέαι, ὥστε ἐθεωρεῖτο ὡς τιμωρία καὶ βάσανος, ἂν ἤθελε κάθησθαι τις εἰς τὴν τράπεζαν. Ὁ Κάτων, ἐνῶ ἐσχέπτετο περὶ τῶν κακῶν, τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ γίνῃ παραίτιος ὁ μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηίου ἐμφύλιος πόλεμος, εἰσεδέχετο τὴν τροφήν εἰς ταύτην τὴν θέσιν.

Τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς διετήρησαν αὐτήν, ἐπειδὴ εἶνε ῥάθυμα καὶ ἐκνευρισμένα καὶ ἔμειναν εἰς τὰς παλαιὰς αὐτῶν συνηθείας ἀπὸ δύο χιλιοτηρίδων σχεδὸν ἀκίνητοι. Αὕτη ὅμως ἡ θέσις μεταβάλλεται εἰς τοὺς διαφόρους τόπους οὕτως, ὥστε οἱ Ἰαπωνοὶ στη-

ρίζομενοι μόνον ἐπὶ τῶν ποδῶν καὶ γονάτων αὐτῶν τρώγουσιν.

Ὁ τρόπος τῆς σκευασίας τῶν φαγητῶν εἶνε ἔτι ὀλιγώτερον ὁμοιόμορφος. Οἱ ἀρχαῖοι φαίνεται, ὅτι ἔπινον μόνον θερμὸν τὸν οἶνον, ὅπως οἱ σημερινοὶ Σῖναι, καὶ ὅπως ἐδῶ κ' ἐκεῖ εἶνε συνηθία νὰ πίνηται εἰς τὴν Γερμανίαν. Πιστεύεται μάλιστα, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔπιναν καὶ τὸ ὕδωρ θερμὸν, καὶ ὅτι ἔτρωγαν τὸν ἄρτον ζεστόν, ὅπως ἐξήρχετο ἐκ τοῦ ἰπνοῦ (φούρνου). Ὁ Πλίνιος βεβαιοῖ, ὅτι τὰ θερμὰ ποτὰ δὲν εἶνε φυσικά· ἄλλοι συγγραφεῖς διατείνονται τὸ ἐναντίον καὶ ἡ περὶ τούτου φιλονεικία εἶνε μόνον λόγων παίγνιον.

Ἀλλαγῶν θέλομεν ἐπανέλθει εἰς τὸ περὶ καθαριότητος κεφάλαιον. Ἐκαστος καταλαμβάνει, ὅτι τὰ ἄγρια ἔθνη δὲν γνωρίζουσι κάλλιον τῶν ζῶων ταύτην τὴν ἀρετήν, Ἐνῶ τρώγουσιν, ἀποσπογγίζουσι τὰ δάκτυλά των εἰς τοὺς πόδας, εἰς τὰ κρύφια των μέλη καὶ εἰς τῶν ποδῶν τὰ πέλματα.

Ὅποια εἶνε ἡ διευθέτησις τῆς τραπέζης παρὰ τοῖς σημερινοῖς ἔθνεσι καὶ ὁποῖα ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ ἀπὸ τὰ ἐξῆς τρία ἢ τέσσαρα πᾶραδείγματα.

Ὁ Lemaire παρευρέθη εἰς εὐωχίαν τινὰ δύο ἀρχηγῶν ἐν τῇ Γῇ τοῦ πυρός. Ἐφεραν εἴκοσιν ἕως 30 πόδας μακρὰς σανίδας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔκειντο ὠμαὶ καὶ ἐψημέναι ῥίζαι, αἵτινες διενεμήθησαν εἰς τὴν ἀκολουθίαν αὐτῶν. Εἰς τοὺς δύο ἀρχηγοὺς παρέθηκαν δεκαεὶς ἀκόμη αἰμοσταγεῖς χοίρους, ἐκ τῶν ὁποίων ἦσαν ἐξηγμένα τὰ ἐντόσθια. Αἱ τρίχες εἶχον καφαλισθῆ ὑπεράνω φλογός καὶ διὰ νὰ τοὺς ἐψήσωσιν, ἔθεσαν ἐντὸς τῆς κοιλίας των λίθους πεπυρωμένους.

Ὅτε ὁ Ξενοφῶν ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς ἐν Ἀσίᾳ περιφήμου ἐκστρατείας τῶν μυρίων, ἐπορεύθη μὲ τὸν στρα-

τόν του εἰς τὴν Θράκην, καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Σεύθου ὡς μισθοφόρος. Ἀφοῦ ἐκλείσθη ἢ μετὰ τοῦ τοῦ ἡγεμόνος τούτου συνθήκη, προσεκλήθη ὁ Ξενοφῶν εἰς μέγα δεῖπνον.

Ἡ συναναστροφή συνέκειτο ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων μεταξὺ τῶν Θρακῶν, οἵτινες ἀνῆκον εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Σεύθου, ἐκ τῶν στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐκ τῶν πρεσβειῶν ἀπὸ μέρους τῶν πόλεων. Ὅλοι ἐκάθηντο εἰς κύκλον καὶ παρετέθησαν αὐτοῖς τράπεζαι πλήρεις κρεῶν νενεμημένων καὶ ἄρτων προσπεπερονημένων εἰς τὰ κρέατα. Ἦσαν ἕως εἴκοσι τοιαῦται τράπεζαι καὶ αἱ πλεῖσται ἐτέθησαν πρὸ τῶν ξένων. Ἦτο δὲ νόμος παρὰ τοῖς Θραξί—καὶ πρῶτος ἔκαμε τοῦτο ὁ Σεύθης—ἐκαστος νὰ μεταχειρίζεται, ὅ τι ἦτο αὐτῷ παρατεθειμένον. Ἐκοψε λοιπὸν ὁ Σεύθης τοὺς μεγάλους ἄρτους, περὶ ὧν εἶπομεν ἀνωτέρω, καὶ διέρριπτε τεμάχια αὐτῶν πρὸς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἠθέλε νὰ τιμήσῃ μὲ τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς περιποιήσεως. Τὸ αὐτὸ ἔκαμε καὶ μὲ τὰ κρέατα, ἐξ ὧν εἶχε κρατήσει τόσον μόνον, ὅσον ἤρκει εἰς αὐτὸν νὰ γευθῇ. Οἱ ἄλλοι, εἰς ὅσους ἦσαν παρατεθειμένοι τράπεζαι, ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως. Οἰνοχόοι ἐκέρων μὲ κέρατα τὸν οἶνον, ἐξ οὗ ἔπινεν ἐκαστος δι' ἑαυτὸν, χωρὶς νὰ προσφέρῃ περαιτέρω εἰς ἄλλον.

Εἶχε προβῆ ἀρχούντως ὁ πότος, ὅτε εἰς τὸν Θρακῶν, ὅστις εἶχεν ἓνα λευκὸν ἵππον, ἔλαβε τὸ κέρας του καὶ ἀπευθυνθεὶς πρὸς τὸν Σεύθην εἶπε. « Πίνω εἰς ὑγείαν σου, Σεύθη, καὶ σοὶ χαρίζω τοῦτον τὸν ἵππον, μὲ τὸν ὅποιον καὶ διώκων θέλεις φθάνει τὸν ἐχθρόν, καὶ διωκόμενος θέλεις ὑποχωρεῖ χωρὶς νὰ φοβηθῆς αὐτόν.» Ἄλλος ἐχάρισεν εἰς τὸν βασιλέα δοῦλον καὶ ἄλλος ἱμάτιον διὰ τὴν γυναῖκά του. Ὁ δὲ Τιμασίων προπίνων προσέφερεν εἰς τὸν βασιλέα μίαν ἀργυρᾶν

φιάλην καὶ ἓνα τάπητα ἀξίας δέκα μνῶν. Τώρα σηκωθείς εἰς τῶν Ἀθηναίων εἶπεν. Ὑπάρχει παλαιὰ καὶ ὠραία συνήθεια νὰ προσφέρωσι μὲν οἱ πλοῦσιοι τιμῆς ἑνεκα δῶρα εἰς τὸν βασιλέα, εἰς δὲ τοὺς μὴ ἔχοντας ὁ βασιλεὺς. Οὕτω μόνον θέλω δυνηθῆ, βασιλεῦ, νὰ προσφέρω καὶ ἐγὼ δῶρα καὶ νὰ σὲ τιμήσω. Ὅτε δὲ ἐδόθη τὸ κέρας εἰς τὸν Ξενοφῶντα εἶπεν ἠρεθισμένος ὀλίγον ὑπὸ τοῦ οἴνου. « Ἐγὼ, ὦ Σεύθη, σοὶ προσφέρω ἑμαυτὸν καὶ τοὺς ἐταίρους μου, διὰ νὰ σοὶ εἶνε φίλοι καὶ πιστοί. Δύνασαι νὰ ἐλπίσης εἰς αὐτούς, καθὼς καὶ εἰς ἐμέ, ἢ δὲ ὑποστήριξις μας θέλει ἀρκέσει εἰς σέ, διὰ νὰ ἀνακτήσης τὴν ἀπολεσθεῖσαν μεγάλην βασιλείαν τοῦ πατρός σου καὶ νὰ ἐπεκτείνῃς αὐτήν. Προσέτι θέλεις ἀποκτήσει καὶ πλῆθος ἵππων, ἀνδρῶν καὶ ὠραίων γυναικῶν, ὅχι ληϊζόμενος, ἀλλ' οἰκοθεν οὗτοι προσερχόμενοι θέλουσι προσφέρει δῶρα εἰς σέ.»

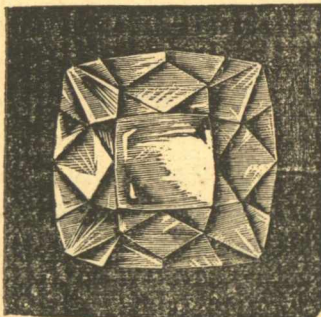
Ὁ Σεύθης μεθῶν ἤδη ἔπιεν εἰς ὑγείαν τοῦ Ξενοφώντος καὶ ἐκτύπησαν τὰ ποτήρια. Μετὰ ταῦτα αὐληταὶ αὐλοῦντες μὲ κέρατα καὶ σάλπιγγας ὠμοβοείας ἔπαιξαν διάφορα πολεμικὰ ἄσματα. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναστὰς καὶ αὐτὸς ἔψαλε μεγαλοφώνως ἐν πολεμικὸν ἄσμα καὶ ὡς βέλος τιναχθεὶς ἐπάνω ἀπεσύρθη τῆς συναναστροφῆς, ὡς θέλων τρόπον τινὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν πολυποσίαν.

Αἱ τράπεζαι τῶν πλουσίων μεταξὺ τῶν Σινῶν εἶνε ὠραῖα βερενικωμένα καὶ σκεπασμένα μὲ πολὺ ὠραῖα κατεσκευασμένους μεταξωτοὺς τάπητας. Δὲν μεταχειρίζονται δὲ οὔτε ψιάθους, οὔτε χειρόμακτρα, οὔτε μαχαίρια, οὔτε πειρούνια, οὔδὲ πινάκια. Πᾶς δαιτυμῶν ἔχει δύο ἐξ ἐλεφαντόδοντος ἢ ἐβένου κατεσκευασμένα ραβδία, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται μὲ πολλὴν δεξιότητα.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΟΣ Regent.

Ὁ ἀδάμας εἶνε ὁ σκληρότατος πάντων τῶν τιμίων λίθων. Εὐρίσκεται δὲ κρυσταλλωμένος καὶ εἰς διάφορα σχήματα τοῦ κανονικοῦ συστήματος. Αἱ ἔδραι τῶν κρυστάλλων αὐτοῦ εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τραχεῖαι, ραβδωταὶ καὶ κυρταί. Εἶνε διαφανῆς, συνήθως ἄχρους. Ἐχει λάμπιν ζωηρὰν καὶ μεγίστην τοῦ φωτὸς ἀντανακλαστικὴν δύναμιν. Ἀπαντᾶται δὲ κυρίως εἰς τὴν ἐπίκλυστον γῆν τῶν νεωτέρων μορφώσεων ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαῖς, ἔπου εὐρέθησαν οἱ μέγιστοι ἀδάμαντες, ἐν Βρασιλίᾳ, ἧτις παράγει πρὸς τὸ παρὸν τοὺς πλείστους ἀδάμαντας, καὶ ἐσχάτως ἐν τοῖς Οὐραλίοις ὄρεσι. Πωλοῦνται ζυγίζομενοι μὲ κεράτια, ἕκαστον τῶν ὀ-

ποίων=205 χιλιογράμμα. Ἐν κεράτιον μικρῶν ἀδαμάντων, ὅτινες κόνις γενόμενοι χρησιμεύουσι εἰς λέανσιν καὶ στίλβωσιν τῶν μεγαλητέρων ἢ πρὸς τεμῆν τῆς ὑέλου κ.τ.λ. τιμᾶται ἀντὶ 14—17 φιορινίων. Ἐν κεράτιον δὲ ἐστιλβωμένου πολυέδρου ἀδαμάντος (brillant) ἀντὶ 100—135. Ἡ τιμὴ ὅμως αὐτῶν αὐξάνει ἀναλόγως τοῦ μεγέθους κατὰ τὸ τετράγωνον, ὥστε πολυέδρος ἀδάμας ζυγίζων 5 κεράτια τιμᾶται ἀντὶ 2000—3000 φιορ. Ὡς σπανιότητες σχεδὸν ἀνεκτίμητοι εὐρίσκονται ἐν τοῖς θησαυροφυλακίαις τῶν ἡγεμόνων ἀδά-

μάντες 200—136 κερατιῶν. Ὁ περίφημος ἀδάμας τοῦ μεγάλου Μογόλου, Κοϊνούρ (=φωτεινὸν ὄρος), ἐζύγιζεν, ὅτε περιήλθεν εἰς τὴν κυριότητα τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως 186 κεράτια. Ὁ δὲ ἐν τῇ ἀπέναντι σελίδι ἀπεικονισμένος εἰς τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ μέγεθος ἀδάμας ζυγίζει 136 κεράτια. Ὡνομάσθη δὲ Regent, διότι ἠγοράσθη ἀντὶ 2,500 000 φράγκων ὑπὸ Φιλίππου τοῦ ἐξ Αὐρηλίας, ἐπιτρόπου ἔντος τοῦ βασιλέως. Τῷ 1849 ἦτο καταγεγραμμένος εἰς τὸν κττάλογον τῶν κειμηλίων τοῦ στέμματος ὡς ἀξίας 8,000 000 φράγκων.

ΔΙΚΑΙΑ ΔΙΚΑΣΤΟΥ ΑΠΟΦΑΣΙΣ.

Ὁ καλῖφης Χακκάμης, ὦν φίλος τῆς πολυτελείας καὶ μεγαλοπρεπείας, ἠθέλησεν νὰ ὠραῖση καὶ ἐκτείνῃ τοὺς κήπους τοῦ παλατίου του. Ἠγόρασεν ὅλους τοὺς γειτνιαζοντας τόπους καὶ ἐπλήρωσεν εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας αὐτῶν τὴν τιμὴν, τὴν ὁποῖαν ἐζήτησαν. Εὐρέθη ὅμως μεταξὺ αὐτῶν καὶ χήρα τις, ἡ ὁποία κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἠθέλε νὰ πωλήσῃ τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων τῆς καὶ πᾶσαν προσφορὰν, τὴν ὁποῖαν ἔκαμαν εἰς αὐτὴν, ἀπέβαλλε πάντοτε. Ὁ ἐπιστάτης τοῦ βασιλέως πειραχθεὶς πολὺ διὰ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην ταύτην τῆς γυναικὸς ἀπέσπασε μὲ βίαν τὸν τόπον, καὶ ἡ πτωχὴ χήρα ἤλθεν κλαίουσα εἰς τὸν δικαστὴν. Καθὴς τῆς πόλεως τότε ἦτο ὁ Ἴβν Βαιχῆρ. Εἶπε νὰ τῷ διηγηθῶσι τὸ πε-

ριστατικόν και τὸ εὔρε δεινόν. Διότι, ἂν και ὁ νόμος ἔδιδεν εἰς τὴν χήραν τὸ δικαίωμα, δὲν ἦτο ὁμως εὐκολον και ἡγεμόνα, ὅστις ἦτο συνειθισμένος νὰ θεωρῆ τὴν θέλησίν του ὡς αὐτὸ τὸ δίκαιον, νὰ κινήσῃ εἰς τὴν προαιρετικὴν ἐκτέλεσιν νόμου πεπαλαιωμένου. Τί κάμνει λοιπὸν ὁ δίκαιος καδῆς; Ἐπισάττει τὸν ὄνον του, κρεμᾷ ἐπ' αὐτοῦ μέγαν σάκκον και ἀνυπερθέτως ἐλαύνει πρὸς τὸν κῆπον τοῦ παλατίου, ὅπου εὔρε τὸν καλίφην εἰς τὴν ὠραίαν αὐτοῦ σκιάδα (κιάσκι), τὴν ὁποίαν εἶχε κτίσει ἐπὶ τοῦ κληρονομήματος τῆς χήρας. Ἡ ἔλευσις τοῦ καδῆ μετὰ τὸν ὄνον και τὸν σάκκον ἔφερον αὐτὸν εἰς ἐκπληξιν. Ἄλλ' ἐξεπλάγη ἔτι μᾶλλον, ὅτε ὁ Ἰβν Βαιχῆρ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας του παρεκάλει αὐτὸν νὰ τῷ συγχωρήσῃ νὰ γεμίσῃ μετὰ χῶμα τὸν σάκκον ἐκ τοῦ ἐδάφους τοῦ κήπου. Ὁ Χακκάμης τοῦ τὸ ἐσυγχώρησεν. Ἀφοῦ δὲ ἐγέμισε τὸν σάκκον, παρεκάλεσεν ὁ Ἰβν Βαιχῆρ τὸν καλίφην νὰ τὸν βοηθήσῃ, διὰ νὰ φορτώσῃ τὸν σάκκον ἐπὶ τοῦ ὄνου. Ὁ Χακκάμης ἐθεώρησεν ταύτην τὴν παράκλησιν παραδοξοτάτην ἀπασῶν. Ἀλλὰ θέλων νὰ γνωρίσῃ τίς ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνδρός, ἐβοήθησεν αὐτὸν διὰ νὰ τὸν σηκώσῃ. Ἄλλ' ὁ σάκκος οὐδ' ἐκινεῖτο κἄν ὅθεν λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ καλίφης. Τὸ φορτίον εἶνε πολλὰ βαρὺ, καδῆ. Βασιλεῦ, εἶπεν, ὁ Ἰβν Βαιχῆρ μετὰ εὐγενῆ τόλμην. Εὐρίσκεις τοῦτο τὸ φορτίον πολλὰ βαρὺ;—Και ὁμως ὁ σάκκος οὗτος περιέχει μικρὸν μόνον μέρος τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν σὺ ἀδίκως ἔλαβες ἀπὸ ἀθλίαν χήραν. Ἡὼς θέλεις φέρει ὅλην τὴν ἀρπασθεῖσαν γῆν, ὅταν ὁ κριτῆς τῶν ἀπάντων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως θέσῃ αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὤμων σου;—Ὁ Καλίφης ἐθορηθῆθη. Ἐπήνεσε τὴν τόλμην και φρόνησιν τοῦ Καδῆ και ἀπέδωκεν εἰς τὴν χήραν τὸν τόπον μετὰ ὅλα τὰ ἐπ' αὐτοῦ οἰκοδομήματα.

ΚΑΛΟΝ ΜΑΘΗΜΑ.

Πέτρος ὁ ἐκ Λιβούρνου, διάσημος τοῦ 16 αἰῶνος σοφὸς ἕνεκα τῶν πολλῶν αὐτοῦ γνώσεων, ἔσχε κοινὴν τὴν τύχην μετὰ τοὺς πρὸ αὐτοῦ και μετ' αὐτὸν σοφοὺς, νὰ ζήσῃ ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ. Καὶ ὁμως ἦτο πάντοτε εὐθυμος. Μιᾷ τῶν ἡμερῶν, θέλων ἐν Τοσκάνῃ νὰ περαση ποταμὸν τινα, ἔστερεῖτο τὰ πρὸς τοῦτο χρήματα. Παρακαλέσας λοιπὸν πορθημέα τινα νὰ τὸν διαβιβάσῃ εἶπε: Φίλε μου, χρήματα δὲν ἔχω νὰ σοὶ δώσω διὰ τὴν ὑπηρεσίαν σου, ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν θέλεις λάβει σωτήριόν τι μάθημα. Δὲν ἔχω ἀνάγκην τοῦ μαθήματός σου, ἐγὼ θέλω χρήματα, ἀπήντησεν ἀποτόμως εἰς αὐτὸν ὁ πορθημεύς. Μετὰ τινα ὁμως ἀνταλλαγὴν λόγων ἐπεισθη οὗτος νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν παράκλησίν του, ἐπειδὴ ὁ Πέτρος διαβεβαίωσεν αὐτὸν, ὅτι τὸ μάθημά του θέλει τῷ φέρῃ χρηματικὴν ὠφέλειαν. Ἀφοῦ ὁ Πέτρος ἐπεραιώθη εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, ἐζήτησεν ὁ πορθημεύς νὰ τῷ ἀποκαλύψῃ τὸ σωτήριο μάθημα. Φίλε μου, εἶπεν ὁ Πέτρος, κτυπῶν αὐτὸν μετὰ οἰκειότητα εἰς τὸν ὦμον, ἐὰν κάμῃς εἰς τοὺς ἄλλους ὅ,τι και εἰς ἐμέ, πολλὰ ὀλίγα θέλεις κερδίσει ἐκ τῆς διαπορθημεύσεως. Διὸ ἔσο πρανοητικὸς και φρόνιμος.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ἐπαίτης, διὰ νὰ κινήσῃ πλείοτερον τὸ ἔλεος τῶν δια-
βατῶν, ἐσοφίσθη νὰ ὑποκριθῇ τὸν βωβὸν (ἄλαλον). Νέος,
ὅστις ἐγνώριζε τὸν πανοὔργον τοῦτον ἄνθρωπον, ἠρώ-
τησε μὲ ὄλην τὴν ἀκαχίαν σύρων τὸ βαλάντιόν του,
ἂν εἶνε πολὺς καιρὸς, ἀφοῦ ἐβωβάθη, ἐξ αὐτῆς τῆς παι-
δικῆς ἡλικίας, ἀπεκρίθη, ὁ βωβὸς εἰς τὸν ἐρωτήσαντα.

Ἐπίσκοπός τις, λίαν σοφός, ἐνησχολεῖτο ἰδίως εἰς
τὴν σπουδὴν, Χωρικός τῆς ἐπαρχίας του, ὅστις εἶχε νὰ
τῷ] κοινώσῃ ὑπόθεσιν τινα, ἀποπεμφθεὶς πολλάκις ἐπὶ
τῇ προφάσει, ὅτι ἡ Θεοφιλία του ἐσπούδαζεν, ἀνέκρα-
ξεν ὑψόνων τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶθε ἐλεήσας
ὁ Θεὸς νὰ μᾶς δώσῃ ἐπίσκοπον, ὅστις νὰ ἔχῃ τελειω-
μένας τὰς σπουδὰς του.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Τὸ ἥμισυ μου παριστᾷ ἔν ζῶον κερασφόρον,
Τὸ ἄλλο ἐν ἐκ τῶν λαμπρῶν κί ὠραίων μετεώρων
Τὸ ὅλον δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον δυνάστης ποτὲ ἤμην
Κ' ἐπὶ πολλῇ ὁμότητι πολλὴν ἔχαιρον φέμην.
Ἄλλ' ἐξ Ἑλλάδος ἀφίχθεις ἦρως τις εἰς τὴν γῆν μου
Τὴν βάρβαρον κατίστρεψε καὶ μοχθηρὰν ζωὴν μου.

ΓΡΙΦΟΣ

Λύσις τοῦ ἐν τῷ Β'. τεύχει αἰνίγματος, » Νύξ α, τοῦ δὲ
γρίφου » Ὁ Πανδέκτης χρήσιμος τῆς πᾶσιν α